

Vapaa ajattelija

2005
3,5€

Jumalaton kulttuurilehti

**100 vuotta
maallisuutta**

**Ranskan vallankumouksen
jumalattomuuden perintö**

Taisteleva ateismi?

Kristinuskko ja kapitalismi

Sisältö 1/2005

Pääkirjoitus	2
<i>Janne Vainio</i>	
Ateistit ulos vessasta	4
<i>Erkki Hartikainen</i>	
Uutisia	7
<i>Petri Karisma, Veikko Laine, Janne Vainio</i>	
Kristinusko ja kapitalismin kehitys	8
<i>Timo I. Vasama</i>	
Maailman suurin liikeyritys	10
<i>Erkki Hartikainen</i>	
Uskonnonvapaus.fi	14
<i>Jori Mäntysalo</i>	
100 vuotta valtion ja kirkon eroa	16
<i>Erkki Hartikainen</i>	
Luettua	18
<i>Ahmavaara, Vanhanen ja Adolfin ajatukset ym.</i>	
Uskonnonvapauskomitean harhat	24
<i>Jouni Luukkainen</i>	
Liittokokous tulossa!	30

Kansikuvassa yksityiskohta Eugène Delacroixin maalauksesta "Vapaus johtamassa kansaa", joka kuvaa Ranskan vallankumouksen uusintaottelua vuodelta 1830. Ranskan vallankumouksen perinnön merkityksestä tarkemmin artikkelissa s. 16.

Liittokokoukseen on aikaa vielä kolmisen Lkuukautta, ja kysymykset Vapaa-ajattelijain liiton tulevista johtotehtävistä ovat jälleen tulossa ajankohtaisiksi. Ehdolle on jo ilmoittautunut muutama vapaa-ajattelija.

Puheenjohtajaksi on ehdolle asettumassa **Robert Brotherus**, liiton entinen pääsihteeri Helsingin vapaa-ajattelijoiden. Pääsihteeriehdokkaaksi on tarjoutunut **Jori Mäntysalo** Tampereen vapaa-ajattelijoiden. Haastattelimme molempia siitä, mihin suuntaan liittoa heidän mielestään tulisi kehittää – mutta julkaisemme esittelyt vasta seuraavassa numerossa pitäen silmällä mahdollisuutta, että siihen mennessä ilmaantuisi vastaehdokkaita. Sikäli kuin tavoitteena on saada aikaan laajempaa jäsenkeskustelua liiton tulevasta suunnasta, toivoisin mahdollisten vastaehdokkaiden ottavan yhteyttä toimitukseen mahdollisimman pian.

Liiton sisäiset kiistat ovat välillä saaneet lsuhteettomasti palstatilaa sekä tässä julkaisussa että muualla. Pohjimmiltaan ne ovat kuitenkin merkityksettömiä siltä kannalta, mitä meistä valtamedioissa halutaan kirjoittaa. Nykytilanteessa emme voi syyttää huonosta julkisuuskuvasta pelkästään itseämme – sen enempää kuin esimerkiksi juutalaisia voitiin pitää vastuullisina siitä julkisuuskuvasta, mitä natsipropagandan levittämä valetelu heistä 30-luvun Saksassa rakensi.

Ateistien mustamaalaaminen ei muutu miksikään, vaikka me esiintyisimme julkisuudessa diplomaattisesti ja maltillisesti. Viimeksi tämä osoittautui todeksi Helsingin Sanomien Nyt-liitteessä ollutta toiminnanjohtaja **Paula Vasaman** haastattelua seuranneessa "keskustelussa", jossa hoettiin pelkästään luterilaisten tehtailemia mielikuvituksellisia vaaleita siitä, mitä ateismi on ja mitä vapaa-ajattelijat muka ajattelevat.

Kirkon palkkaamien ammattivalehtelijoiden lisäksi "keskustelijana" kunnostautui myös historian tutkija **Jukka Relander**, joka Metro-lehdessä väitti tietävänsä, että vapaa-ajattelijoiden keskeisen opinkappaleen mukaan fundamentalistinen raamatunluenta on ainoa oikea. Relanderilta on ilmeisesti mennyt ohitse, että päinvastoin juuri muut kuin vapaa-ajattelijat eivät vielä nykyisinkään uskaltaudu esittämään julkisesti, että kenties evankeliumit ovatkin pelkkiä kertomuksia ja Jeesus ei ehkä historian henkilö lainkaan.

MITÄ SUUREMPI VALHE, SEN PAREMMIN SIIHEN USKOTAAN, KOSKA SUURET MASSAT YKSINKERTAISESSA MIELESSÄÄN SORTUVAT HELPOMMIN SUUREEN VALHEESEEN KUIN PIENEEN – KOSKA HE ITSE VALEHTELEVAT VAIN PIKKUASIOISSA, MUTTA HÄPEÄISIVÄT VALHEITA JOTKA OLISIVAT LIIAN SUURIA. SELLAINEN PETOS EI IKINÄ PÄLKÄHTÄISI HEIDÄN PÄÄHÄNSÄ, EIVÄTKÄ HE SAA- TA USKOA MAHDOLLISUUTEEN, ETTÄ HÄIKÄILEMÄTÖNTÄ PETOSTA ESIINTYISI MUISSA. KYLLÄ, JOPA KUN HE OVAT VALISTUNEITA ASI- AN SUHTEEN, HE SILTI PITKÄÄN EPÄILEVÄT JA PÄHKÄILEVÄT JA KAIKESTA HUOLIMATTA USKOVAT ETTÄ JOKIN NÄISTÄ VALHEISTA ON TOTTA. NIINPÄ JOPA TÖRKEIN MAHDOLLINEN VALHE JÄÄ IL- MAAN – SE ON TOSIASIA, JONKA KAIKKI TAITAVIMMAT VALEHTELI- JAT JA VALEHTELUN VIRTUOOSIT MAAILMASSA TIETÄVÄT LIIAN HY- VIN JA JOTA HE SITTEN PETOLLISESTI KÄYTTÄVÄT HYVÄKSEEN.

—ADOLF HITLER

Relander väittää, että me vapaa-ajatteli- jat suhtaudumme kirkkoon ikään kuin ky- seessä olisi katolinen kirkko, joka ei anna uskovien ajatella itse omia ajatuksiaan. Va- paa-ajattelu on hänen mukaansa turhaa, koska ”uskonpuhdistus on jo tehty, melkein puoli vuosituhatta sitten” ja koska kuulem- ma luterilainen kirkko on samaa mieltä hau- tausmonopoliaan vastustaneitten vapaa- ajattelijoiden kanssa siitä, että jokainen on oman elämänsä katsomuksensa asiantuntija.

Tunteeko historian tutkija edes omaa alaansa, vai onko tietoisena tarkoituksena valehdella? Mainittakoon, että esimerkiksi noitavainot levisivät Suomessa vasta uskon- puhdistuksen jälkeen. Naishistorioitsija **Kaari Utrion** mukaan kidutuskuulustelu ei Suomessa ollut käytössä keskiajalla, vaan vasta luterilainen valtionkirkko ryhtyi to- den teolla hävittämään perinteisiä ehkäisy- menetelmiä hallinnoita yrttinaisia. Noita- vainojen tutkija **Marko Nenonen** vahvistaa, että inkvisitorinen oikeudenkäyttö yleistyi vasta kirkon ja kansallisvaltion yhdisty-essä osana luterilaista uskonpuhdistusta.

Kirkon nykyisistä etuoikeuksista (yleisen hautaustoimen monopoli mukaan lukien) voi tietysti olla mitä mieltä tahoo. On kui- tenkin törkeää valehtelua väittää, että us- konpuhdistus olisi tuonut Suomeen oikeu- den ajatella toisin kuin mitä kirkko opettaa. Sellainen oikeus tuli vasta 1900-luvulla, kun sekulaarin oikeusvaltion periaatteet alkoi- vat vaikuttaa kirkon asemasta huolimatta. Nykyaikainen *Rechtsstaat* (engl. *rule of law* kä-

sitteellisenä vastakohtana jumalan asettamalle esivallalle) on valistus- filosofien keksintö, jotka pyrkivät erottamaan lainsäädännön, uskon- non ja moraalin pysyvästi toisis- taan. Juuri näiden periaatteiden ajamisen vuoksi luterilainen kirk- ko äänitorvineen nimittelee meitä ”ääriliikkeeksi” – jota he objektiiv- sesti arvioiden ovat itse kuvitelles- saan yhä vieläkin, että kristinusk- o oikeuttaa heille yksinään sellaisen aseman, joka on kansainvälisten ih- misoikeusnormien yläpuolella.

Vapaa-ajattelijat eivät objektiiv- visesti arvioiden ole ääriliike, koska emme pyri tuhoamaan vas-

tustajiemme mahdollisuuksia levittää omaa vakaumustaan ja toimia kansalaisyhteis- kunnassa sen mukaisesti. Olemme maltilli- nen uudistusliike, joka on perustamisestaan alkaen ajanut vakaumuksien yhdenvertai- ta kohtelua, jonka vallitessa eri katsomus- ryhmällä (myös kristityillä) olisi nykyistä paremmat edellytykset kunnioittaa toisten- sa vakaumuksia ja elää sovussa keskenään.

Kirkko ja sen palkkaamat ammattivaleh- telijat eivät objektiivisesti arvioiden halua mitään yhdenvertaista sovintoa. Ei heidän tarvitse tyytyä kompromissiehdotuksiim- me, joiden niidenkin vallitessa kirkko vielä pitkään voittaisi katsomuksien vapailla markkinoilla. He tietävät voivansa säilyt- tää yksipuoliset etuoikeutensa tehokkaam- min turvautumalla göbbelsmäiseen valeh- teluunsa. Ja he tietävät, että myös ”puolu- eettomana” esiintyvä media tukee heidän mielikuvituksellista ajojahtiaan meitä vas- taan – jopa sellaisten ”neutraalien” asian- tuntijoiden suulla, jotka selvästi puhuvat meistä täysin vastoin parempaa tietoaan.

Koska vastapuolen tavoitteena ei alun alkaenkaan ole ollut mikään sovinto, vaan yksipuolinen kirkon ylivalta, emme voi syyttää itseämme siitä, että vastapuolen te- kojen seurauksena julkisuuskuvamme on joka tapauksessa meille epäedullinen – sa- noimme me itse julkisesti mitä tahansa.

Janne Vainio

Ateistit voisivat käyttää itsestään reilusti nimitystä jumalaton. Maailmanhistorian suurin (yli kaksi miljoonaa jäsentä) ateistijärjestö Taistelevien jumalattomien liitto käytti itsestään tätä nimitystä. Ottaen huomioon, että järjestössä oli enemmän jäseniä kuin samaan aikaan Venäjällä toimineessa Neuvostoliiton kommunistisessa puolueessa (ja että Venäjä oli tuohon aikaan vielä melko vahvasti ortodoksinen maa) tällaista menestystä on pidettävä saavutuksena.

Ateistit ulos vessasta

Erkki Hartikainen

Meidän aikamme Suomessa on vahva evankelisluterilainen kirkko, ja ateisteille voidaan tehdä tässä maassa monenlaista kiusaa, mutta periaatteessa ateistien kiusaaminen ja halventaminen on perustuslain, kansainvälisten sopimusten ja syrjinnän vastaisten lakien vastaista.

Amerikkalaista ateistijohtaja **Madalyn Murray O'Haira** vihattiin erityisesti siitä syystä, että hän toi ateistit sanamukaisesti ulos vessasta (*out of the closet*) ja teki sanasta "ateismi" yleisen sanan amerikanenglantiin. Suomessa sana "jumalaton" voisi olla siinä suhteessa sanaa "ateismi" parempi, että kun sivistyssanan voidaan propagandassa väittää tarkoittavan melkein mitä tahansa, sanan "jumalaton" merkitys on suomalaisten nuorelle sukupolvelle selvä (ja täysin vapautunut siitä painolastista, jonka Raamatun vanhat suomennotokset siihen latasivat). Kuitenkin ateistien elpymässä oleva kansainvälinen yhteistyö puoltaa sanan "ateismi" käyttöä myös Suomessa.

Vapaa Ajatteliija -lehdessä olen tietoisesti käyttänyt sanoja "ateismi" ja "ateisti" mahdollisimman paljon, jotta nämä sanat vaikiintuisivat Suomen kieleen.

Kun *ateismi* ei tarkoita mitään muuta kuin väitettä "jumalaa tai jumalia ei ole olemassa", tätä väitettä totena pitävien eli *ateistien* ei pidä provosoitua yhtään mistään muista ateismista esitetystä väitteistä. Muiden väitteiden esittäjille on syytä esittää heti kärkeen kysymys: Mitä tekemistä väitteelläsi on väitteen "jumalaa tai jumalia ei ole olemassa" kanssa?

Ateismi ei ole kielteinen yhtään enempää kuin tahraton vaate, josta viimeksi mainitusta siis puuttuvat kaikki tahrat. Jos etuliitteillä (kuten a = ei) halutaan saivarrella, kysyttäköön, onko Allah kielteinen, koska se alkaa kirjaimella A. Kotimaisista kielteisistä sanoista mainittakoon "ateria".

Toisaalla tässä lehdessä esitelty Julian Bagginin kirja elämän tarkoituksesta pitäisi ateismin myönteisyyden korostamiseksi suomentaa. Näin tuskin tapahtuu. Ateistien herjaamisen lopettamiseksi pitäisi toisaalla tässä lehdessä (s.23) arvostellun **Alister McGrathin** "ateismin lyhyen herjan" vastakirja pitäisi pikaisesti kirjoittaa ja julkaista.

Onneksi jumalatodistusten kritiikki löytyy ainakin niin kauan kuin jaksan sivustoja hoitaa osoitteesta www.dlc.fi/~etkirja.

Jumalatodistusten nykyinen kannatus pitäisi selvittää, mutta en usko niin käyvän. Vuonna 1973, jolloin ateisteja oli hyvin paljon (ateistinen vasemmistolaisuus oli muotia), jumalatodistusten kannatus oli seuraavan taulukon mukainen:

Uskon, koska maailmankaikkeudella on luoja	38 %
Uskon, koska joku ohjaa luonnon järjestystä	30 %
Uskon, koska jumala antaa kaikelle elämälle tarkoituksen	34 %
Uskon, koska muuten ei tiedettäisi, mikä on hyvää/pahaa	24 %
Uskon, koska olen kokenut jumalan avun	17 %
En tiedä, onko jumalaa olemassa, mutta uskon, että joku korkeampi voima on	29 %

Kysymys on mielestäni yhdentekevä /pohtiminen tarpeeton	4 %
Jumalaa ei ole olemassa	3 %
Tieteen avulla ei voida sanoa mitään jumalan olemassaolosta	8 %
Tieteeseen perustuen voidaan osoittaa, ettei jumalaa ole olemassa	1 %
Ei osaa sanoa	3 %

Mitään erityisiä kehityssuuntia iän tms. perusteella ei voitu havaita.

Uskonnon hyödyllisyydestä silloinen tutkimus antoi seuraavan kuvan:

Uskonnosta on paljon hyötyä	39 %
Uskonnosta on jonkin verran hyötyä	39 %
Uskonnosta on jonkin veran haittaa	5 %
Uskonnosta on paljon haittaa	2 %
Uskonto on yhdentekevä asia yhteiskunnan kannalta	11 %
Ei osaa sanoa	5 %

Mitään erityisiä kehityssuuntia iän tms. perusteella ei voitu havaita. Käsitykset jumalankieltäjistä olivat seuraavat:

Poliittisesti valveutuneita	8 %
Isänmaallisia	0 %
Työntekijöinä laiskoja	10 %
Vastuuntuntoisia kansalaisia	1 %
Edistyksellisiä	4 %
Tuomarina oikeudenmukaisia	1 %
Säälimättömiä	23 %
Suvaitsemattomia	13 %
Esimiehinä puolueellisia	5 %
Huolehtivat vain omista asioistaan	9 %
Hyviä lasten kasvattajia	0 %
Vaativattomia	1 %

Mitään erityisiä kehityssuuntia iän tms. perusteella ei voitu havaita.

Kuten odottaa sopii, tavalliset kirkon jäsenet rastittivat itselleen aivan toisenlaiset luvut.

Tutkimukseen sisältyi valtava määrä muita tilastoja. Kansan yleinen mielipide vastusti uskonnonvapautta, kannatti uskonnollisten ohjelmien lisäämistä yleisradioon ja esimerkiksi autoritaaristen ihmisten osuus oli niin suuri, että heitä on varmasti vankka enemmistö myös Vapaa-ajattelijain liitossa (**Pakanakilta ry** todistettiin eri tutkimuksella täysin autoritaarisuuden vastaiseksi kun taas jumaluusopin opiskelijat osoittautuivat samassa tutkimuksessa hyvin autoritaarisiksi.).

Kun näitä huomattavan vanhoja tilastoja ei muuten saatane julkisuuteen, olen ajatellut saattaa ne ensi kesänä elektroniseen muotoon tekstintunnistusohjelmalla ja laittaa ne Internetiin.

Taisteleva ateismi ja ihmisoikeusateismi

Minä en kannata enkä ole koskaan kannattanut ns. taistelevaa ateismia. Sen sijaan kannatan seuraavaa (Suomessa harvinaista) ateismin lajia, jonka mukaan:

- 1. Kaikkia ateistien ihmisoikeuksia on koko ajan vaadittava.**
- 2. Ateistista todellisuuskäsitystä on levitettävä.**

Käytän tästä ateismista nimitystä *totuutta arvostava ihmisoikeusateismi*.

Taisteleva ateismi sen sijaan voidaan

Kirkosta eroamisen todennäköisyydet

Kirkon tutkimuskeskus teettää Suomen Gallupilla säännöllisesti mielipidetutkimuksia, joissa selvitetään mm. kirkon jäsenten aikeita erota kirkosta. Esimerkiksi vuonna 1999 mielpidejakauma oli seuraava:

En voisi ajatella eroavani kirkosta missään olosuhteissa	52 %
En ole tullut ajatelleeksi kirkosta eroamista, eikä se nytkään ole ajankohtaista	28 %
Olen joskus ajatellut kirkosta eroamista, mutta olen aina päätenyt siihen, ettei se tule kysymykseen	13 %
Olen usein ajatellut kirkosta eroamista, mutta en ole eroamisestani täysin varma	5 %
Todennäköisesti tulen joskus eroamaan kirkosta	2 %
En osaa sanoa	0 %

Tästä taulukosta nähdään, että kirkosta eroamisen helpottaminen ei aiheuta kovin pikaikaista kirkosta eroamisen lisääntymistä. Jos kirkosta eroamista halutaan tulevaisuudessa lisätä, ihmiset on saatava muuttamaan mielpiteensä sekä kirkosta että uskonnoista yleensä.

Kuten toisaalla esittämäni esimerkki Venäjältä (s. 17) omalta osaltaan osoittaa, pinta-ateismi ilman syvällisempää vakaumusta ei takaa sitä, etteivät ihmiset muuttaisi mielpiteitään takaisin uskonnollisiksi ja uskontomyönteisiksi ja palaisi kirkkoihin.

Kun todellista menestystä ei ole ollut, ihmiset ovat löytäneet tekemistä monenlaisista pikuasioista, mutta sellaisen vaikutusta tilanteeseen ei ole tutkittu, ja jotta tutkimustuloksiin voitaisiin luottaa, tutkijaksi olisi saatava hyvin vaikeasti löydettävissä oleva rehellinen asian tuntija. Esimerkiksi tilastotieteen väärinkäyttö on, kuten myös eläkkeellä oleva tilastotieteen professori **Seppo Mustonen** on usein vakuuttanut, on hälyttävästi lisääntynyt. Ns. korrelaatioiden löytämien (auringonpilkkujen ja taloudellisten suhdanteiden välillä on korrelaatiota) ei välttämättä todista mitään ilmiöiden todellisista syistä. ■

Erkki Hartikainen

määritellä seuraavasti:

1. **Uskonnon harjoittaminen pitää kieltää**
2. **Uskonnot pitää lakkauttaa**
3. **Kirkot pitää sulkea**
4. **Ateismia pitää opettaa kaikille pakollisena oppiaineena**
5. **Uskonnon levittämisestä pitää rangaista**
6. **Uskomisesta pitää rangaista**
7. **Uskovaiset pitää pakkokouluttaa ateisteiksi**

Mahdollisesti taistelevaan ateismiin kuuluu myös muita piirteitä. Koska seitsemän on eräs juutalaisperäisten uskontojen (juutalaisuus, kristinusko, islam) pyhiä lukuja, laitoin listaan seitsemän kohtaa.

Neuvostoliitossa oli ennen toista maailmansotaa järjestö, joka käytti itsestään nimitystä "Taistelevien ateistien liitto". Suomalainen Äänekosken kirkkoherra **Matti A. Mustonen** on kirjoittanut (10.12.1941) tämän järjestön historian *Jumalattomuusliike ja Taistelevien jumalattomien liitto Neuvosto-Venäjällä*. Kirjan lopussa tiedetään jo, että Stalin oli lakkauttanut Taistelevien jumalattomien liiton. Mustosen mukaan järjestö sai aikaan lähinnä erilaisia papereita. On mahdollista, että Neuvostoliiton kommunistinen puolue toteutti osittain joitakin kohtia yllä mainitusta listasta.

Taistelevien jumalattomien liittoa ei ole syytetty yllä määritellystä taistelevasta ateismista. Kyseessä oli aivan tavanomainen valistusjärjestö, joka tuotti pääasiassa suuria määriä paperia. Mainittakoon, että Stalin teloitutti melkein kaikki Neuvostoliiton johtavat ateistit. On ilmeistä, että kommunistisen puolueen sisäiset puhdistukset tappoivat enemmän ateisteja kuin mitä kaikki vainot tappoivat yhteensä esimerkiksi pappeja, munkkeja ja muita tosiasiallisia.

Vähemmistöt maailmassa

Varsin monet vähemmistöt ovat saaneet ääneensä kuuluviin, ja ainakin toistaiseksi monien vähemmistöjä puolustaneiden järjestöjen työn tulokset näyttävät säilyvän jopa useita vuosikymmeniä tästä eteenpäin. Poikkeuksen tekevät maailman nykyiset ateistijärjestöt, jotka joko perääntyvät tai ovat puolustusasemissa.

Koska maailmassa on vain hyvin vähän pysyvää, on luultavaa, että myös muiden vähemmistöjen oikeudet alkavat jo tällä vuosisadalla yleisestikin heiketä. Esimerkiksi Yhdysvaltain perustuslaki murtunee yhdellä tai ainakin muutamalla presidentti Bushin tekemällä korkeimman oikeuden jäsenen nimityksellä.

Onko toisaalla tässä kirjassa esitelty Alister McGrath sittenkin oikeassa? Onko ateismi kuolemassa, vaikka se vielä joissakin maissa lisääntyy? ●

Piikkiö piikittelee

Viime numerossa (VA 6/2004, s.25) mainittiin, että radioastronomian perustaja **Grote Reberin** tuhkaa oli uuden hautaustoimilain vastaisesti sijoitettu useaan eri paikkaan, muun muassa Piikkiön observatorion haltuun. Kyseessä oli kansainvälinen kunnianosoitus observatorion professori **Esko Valtaojalle**. Vapaa-ajattelijain liiton varapuheenjohtaja **Tauno Lehtonen** jätti oikeus-asiamiehelle kantelun pyytäen selvittämään toimien laillisuuden. Paikallinen kansanedustaja **Mikko Immonen** (vas) päätti tapauksen johdosta tehdä hautaustoimilaista eduskuntakyselyn.

Piikkiössä ei muutenkaan ole käsitetty uuden hautaustoimilain soveltamiseen liittyviä yksityiskohtia täysin johdonmukaisesti. Alueella ilmestyy **Kunnallislehti** on kirjoittanut Piikkiön seurakunnan hautausmaan laajennustöihin liittyvästä uuden hautaustoimilain mukaisesta jumalattomille vai-

najille aidatusta eristysalueesta *toisuskovaisten* alueena. Kirkon oppien mukaanhan ateisteja ei ole olemassa, vaan jokaisella on jokin jumala. ■

Piilotukea kristinuskolle

Keravalla on yli 4 vuotta toiminut kristillisen koulun ja päiväkodin kannatusyhdistyksen ylläpitämä koulu ja päiväkot. Yhdistykselle on myönnetty oikeus ylläpitää 1-3 päiväkotia Keski-Uudenmaan alueella ja se on nyt kiinnostunut perustamaan kristillisen päiväkodin myös Järvenpään.

Järvenpään sosiaali- ja terveyslautakunta päätti äskettäin hyväksyä edellä mainitun päiväkodin perustamisen voimassa olevalla lapsikohtaisella yksityisen hoidon tuella ja kunta-

lisällä edellyttäen, että toimitilat ja toiminta ovat säännösten ja määräysten mukaiset. Kaupungille kustannukset ovat 487 euroa kuukaudessa lasta kohti. Lisäksi vanhemmat sitoutuvat maksamaan kuukausittain enintään 58 euron profilointimaksun, hyväksyvät päiväkodin periaatteet sekä sitoutuvat osallistumaan vanhempainkoulu-tukseen 2 pv/vuosi.

Lautakunnan jäsen **Veikko Laine** jätti päätökseen eriävän mielipiteen. Hänen mukaansa kaupungin tehtävä ei ole tukea päiväkotitoimintaa, johon kaikki kaupunkilaiset eivät halua sitoutua. Lisäksi perusteluna oli se, että edellinen lautakunta oli päättänyt lakkauttaa 7 kaupungin omaa päiväkotia ja nykyinen sosiaali- ja terveyslautakunta päätti hylätä niistä tehdyt oikaisuvaatimukset, mihin päätökseen Laine myös jätti eriävän mielipiteen. ■

Vapaa-ajattelijat haastavat TKL:n

Tampereen kaupunginhallitus hylkäsi 7.2.2005 pitämässään kokouksessa **Tampereen vapaa-ajattelijoiden** oikaisuvaatimuksen koskien Tampereen liikennelaitoksen **eroakirkosta.fi** -sivuston mainoskieltoa. Tampereen vapaa-ajattelijat haastaa Tampereen kaupungin liikennelaitoksen hallinto-oikeuteen. Liikennelaitoksen päätös on perustus- ja hallintolain 20 vastainen, joten valittaminen on perusteltua.

TKL:n päätös kieltää eroakirkosta.fi -sivuston mainosbusseissaan on hyvin ongelmallinen sananvapauden ja vaikausten tasa-arvon kannal-

ta. Liikennelaitos suosii ja suojelee yhtä maailmankatsomusta sekä asettaa sen lain ylä- ja ulkopuolelle. Tämän ei pitäisi olla mahdollista tasa-arvoon ja demokratiaan pyrkivässä maassa. Toivottavasti hallinto-oikeus aikanaan tekee kansalaisten yhdenvertaisuutta, sananvapautta ja demokratiaa kunnioittavan päätöksen. ■

Kaupunginhallituksen päätös:
<http://www.tampere.fi/kokous/kh/2005/07021530.0/fmrtxt147.htm>

Koko tiedote linkkeineen:
<http://www.eroakirkosta.fi/tiedotus/tiedotteet.htm>

Kristinusko ja talouselämän kehitys

Timo I. Vasama

Artikkeli perustuu Timo I. Vasaman tammikuussa 2005 pitämään esitelmään "Kristinuskon ja talouselämän välisiä ristiriitoja"

Omistamisen suhteen **Jeesus** oli sitä mieltä, että ihmisen tulee ennen kaikkea etsiä Jumalan valtakuntaa eikä olla huolissaan huomisesta. Näin hän nimenomaan arvioi pientä opetuslapsiryhmäänsä, mutta varsinkin hän tuomitsi rikkauden, jota piti tuhoisana sielulle. Esimerkkitapauksena varhaiskristityt pitivät vertausta rikkaasta nuoresta hallitusmiehestä. Hänelle Jeesuksen kerrotaan sanoneen, että tämä saisi aarteen taivaassa, jos hän myisi kaiken omaisuutensa ja jakaisi sen sitten köyhille. Sen jälkeen hänen tulisi lähteä seuraamaan Jeesusta. Alkuseurakunnassa noudatettiin tätä menettelyä, mistä mainitaan apostolien teoissa. Oli myös yhteinen tukirahasto ja yhteisaterioissa ilmenevä toveruus. Myöhemmin on puhuttu alkeellisesta kommunismista. Sittenmin yksityisomistuksesta luopumista pidettiin olennaisena luostarilaitokselle: munkki ei saanut omistaa mitään, vain apotin lupa salli poikkeuksen joidenkin tavaroiden suhteen.

Koska ihmisluonto on sellainen kuin on, joutuivat kirkkoisät tinkimään tässä suhteessa. Esim. **Klemens Aleksandrialainen** väitti, että jos ihmiset luopuisivat maallisesta omaisuudestaan, he eivät voisi täyttää Jeesuksen käskyjä nälkäisten ruokkimisesta, alastomien vaatettamisesta jne. Näin evankeliumin määräysten havaittaisiin olevan ristiriidassa keskenään. Mutta rikkaus on kuin käärme: huonosti käytetty rikkaus on jumalattomuuden tyyssija. Niinpä omistus on rajoitettava välttämättömään toimeentulominimiin, muu tarpeeton on annettava pois. **Ambrosius** ja **Augustinus** olivat sitä mieltä, että omistusoikeutta rajoitti

käyttötarkoitus, johon se oli määrätty. Ihmisellä, joka ei käytä omaisuuttaan oikein, ei ole käyttöön pätevää oikeutta.

Vuosisatojen saatossa eri kirkkoisät taloudellista tarkoituksenmukaisuutta soveltaen vähitellen tinkivät tinkimistään Jeesuksen alkuperäisistä taloudellisista suosituksista. Esimerkiksi rikkaiden ei tarvinnut enää syödä samaa ruokaa kuin köyhien, vaan he saivat nauttia sellaista ruokaa kuin heidän heikkoutensa oli tehnyt heille tarpeelliseksi. **Tuomas Akvinolainen** oli taas sitä mieltä, että vaikka ei yksityisomistus olekaan luonnonlakiin perustuva järjestys, niin se ei ole sen vastainen vaan ihmisjärjen siihen liittämä asia, sallittu ja ihmiselle välttämätön monista syistä.

Yhteiskunnan rauhantila taataan parhaiten siten, että jokainen tyytyy osaansa, kun taas riitoja syntyy usein niiden kesken, jotka omistavat jotakin yhteisesti. (Tosin hän viittaa epäsuorasti siihen ikivanhaan ajatukseen, ettei naurisvarasta tule hirttää, joka tunnetaan myös pohjoismaisessa ajattelussa.) Kuitenkin yleisesti alettiin päätyä siihen, että ylenmääräisen rikkauden omistaja oli Jumalan ja Jeesuksen asiainhoitaja ja lopulta almujen annosta tuli pelastuksen tärkeimpiä välineitä. Lopulta hyväntekeväisyys sulautui askeettisiin tekoihin, joiden pääpyrkimyksenä ei ollut köyhien auttaminen vaan iankaikkisen elämän takaaminen lahjoittajalle. Viimeisellä tuomiolla ratkaisu riippuu almujen annosta. Köyhiä ei tulut halveksia, vaan heitä oli kunnioitettava parempiosaiten suojelijoina.

MAALAUUS: "Rahanvaihtaja valmoinen" (Quinten Matsys, n. 1500)

Hyvänkeväisyysaate on kuitenkin peräisin idän sivistyskansojen keskuudesta ja tunnettu jo kreikkalaisten ja roomalaisten parissa. Olipa jopa järjestetty jonkinlaisia työttömyystöitäkin köyhille (Aeropagos).

Niinpä kyseisen aatteen ilmeneminen kristinuskossa on täysin pakanallista perua, kuten muutkin sen monopolisoimat pakanalliset riitit ja käyttäytymismallit. Sen sijaan anekauppaan johtanut almujen anto olikin varsin kristillistä perua.

Talmudissa ei tehdä eroa juutalaisten ja muiden välillä hyvänkeväisyysasioissa. Sen sijaan kristinuskossa ilmeni pian oppiriitojen sanelemaa käyttäytymistä. Lähimmäisenrakkautta ei sopinut osoittaa kuin oikeaoppisiin Jumalaa pelkääviin: "ruokaa ja suojaa ei pitänyt missään tapauksessa antaa puutteenalaiselle, jolleivät hänen mielipiteensä olleet oikeaoppiset," opetti papisto 1 600-luvulla.

Toisaalta köyhyiden ihanne, jota tuki Jeesuksen opetukset ja halu jäljitellä hänen ja apostolien köyhää elämää, lisäsi loiseläjiä ja kerjäläisiä, joiden laumot kasvoivat erikoisesti kerjäläismunkistojen vaikutuksesta. Se johti myös työn arvon väheksymiseen.

Immissuvun alkuperäisessä synnittömässä tilassa työ oli tuntematon. Rangaistakseen tottelemattomuudesta Jumala määräsi ihmisen syömään jokapäiväisen leipänsä

otsansa hiessä. Kirkkoisä **Origenes** korostaa myös persoonallisen ahkeruuden velvollisuutta: ken ei työtä tee, hänen ei syömänkään pidä. Kuitenkin Jeesuksen opetuksesta käy selvästi ilmi, että työ oli arvokasta vain sikäli kuin se oli toimeentulolle välttämätöntä, muuten ihmisen oli elettävä vain päivä kerrallaan ja luotettava siihen, että taivaallinen Isä huolehtii huomisesta. Niinpä uskonnolliselle mietiskelylle omistettu elämä on parempi kuin toimelias elämä. Raamatun mukaan Jeesus piti mietiskelevää Mariaa parempana kuin puuhakasta Marttaa. Lisäksi hän ei itse näytä tehneen työtä kolmanteenkymmenenteen ikävuoteensa asti. Työ sinänsä on arvotonta. Sen ylimpänä tehtävänä on mietiskelyn edistäminen, ruumiin kiduttaminen ja himon lannistaminen. Ja Tuomas Akvinolaisenhan mukaan on synti hankkia rikkauksia yli tarpeen, mikä tosin on varsin venyvä käsite.

Koronkiskonta oli kirkollisen lainsäädännön mukaan rahan hankkimista ilman työtä ja sillä tarkoitettiin minkä tahansa maksun ottamista rahalainasta. Aluksi säädös koski vain papistoa, mutta sittemmin myös maallikkoja ja jokaista joka kielsi koronkiskonnan olevan syntiä, oli kohdeltava kerettiläisenä. Paavi **Leo X** perusteli asiaa seuraavasti: kyseessä on yritys hankkia voittoa ja lisäystä ilman työtä, kulunkeja ja menetyksenvaaraa sellaisen tavaran käytöstä, joka ei kannu hedelmää.

Mutta jälleen jouduttiin asiassa tinki-mään ja 1 500-luvulla syntyi teoria, että vain määrätyn prosenttimäärän ylittävä korko oli koronkiskontaa.

Kaupankäynnistä tuli ongelmallista. Se oli epäilyttävää jo askeettiselta kannalta, koska se aiheutti omistamisen ja voiton tuottamaa nautintoa ja se oli epäiltävää rakkauten periaatteen kannalta, koska se merkitsi toiselta ottamista ja toiselle antamista sekä samalla rikastumista toisten kustannuksella. Esineen myyminen kalliimmasta ja ostaminen halvemmasta hinnasta kuin on sen arvo, on sinänsä väärä ja luvaton menetelmä. Sitten keskusteltiin siitä, mikä on oikea tavaran arvoa edustava hinta. Kohtuullisiin hintoihin päädyttiin sopimusvapauden kautta, jolloin kaupan syntyminen osoitti molempien osapuolten olevan tyytyväisiä.

Tällainen kauppa sallittiin maallikoil-

le, mutta ei kirkonmiehille, joiden tuli halveksia maallista voittoa. Lisäksi kauppias on tuskin vapaa huulten synnistä. Eikä kukaan, joka on Jumalan soturi, sekaannu maallisiin liiketoimiin (2. kirje Timoteukselle). Tätä sääntöä rikottiin jatkuvasti ja keskiajan lopulla valitettiin yhtä mittaa kirkon ahneutta. Kirkko ei missään vaiheessa juurikaan pyrkinyt saaliinhimoaan hillitsemään ja niinpä rahanvalta kannusti sitä keksimään ja ylläpitämään oppeja ja palvontamenoja, joista tuli yhä hienompia keinoja rikkauksien hankkimiseksi. Se muutti rahaksi kiirastulen pelon ja myi vapautuksia synneistä "aneen" nimellä.

Uskonpuhdistus tienä kapitalismiin

Näitä ilmiöitä vastaan hyökkäsivät uskonpuhdistajat raivokkaasti, mutta muissa suhteissa heidän kantansa taloudellisissa kysymyksissä oli kaukana vallankumouksellisuudesta. Uskonpuhdistajain ensimmäisellä polvella, lutherilaisilla, kalvinisteilla tai anglikaaneilla ei ollut aikomustakaan lieventää niitä hyvän omantunnon määräämiä sääntöjä, joiden oletettiin hallitsevan taloudellisia toimia ja sosiaalisia suhteita. Työstä tuli nyt korostetusti Jumalan säättämä velvollisuus ja Jeesuksen opetukset painettiin villaisella. Ihmisen ei tule pyrkiä säätyään pitemmälle eli on luonnon ja Jumalan lain vastaista toivoa pääsevänsä etenemään maailmassa. Koronkiskomiskieltoa **Luther** tosin kannatti entistä ankarammin, joskin myöhemmät lutherilaiset ovat siitä luistaneet. Almut ja aneet saivat hänen tuomionsa eikä näin ollen tarvittu myöskään kerjäläislaumojia, joita ei tullut suvaita kristillisissä maissa. Samoilla linjoilla oli myös **Calvin**. Kirkollisten viranomaisten tuli käydä kotitarkastuksilla säännöllisesti josko löytyisi velttoilijoita, juoppoja tai muita pahan tapaisia. Velvoitettiin vaatimattomuuteen, kohtuullisuuteen ja säätyrajoissa pysymiseen sekä taisteluun ylellisyyttä vastaan. Ylitsekäymisistä lait määräisivät ankaria sanktioita. Lisäksi Calvin vaikutti talousetiikkaan tavalla, joka johti kapitalismin uskonnolliseen hyväksymiseen. Kun Luther piti talonpoikaiselämää ihanteellisimpana elämänmuotona, Calvin hyväksyi kauppa-

Maailman suu

Siitä huolimatta, että katolisen kirkon johtaja, Rooman paavi, on yli 80 vuotta (s. 1920) vanha ja kuolemaisillaan, katolisella kirkolla menee paremmin kuin koskaan ennen. Se on maailman ylivoimaisesti suurin ja rikkain järjestö, ja se on maailman suurin ja kannattavin liikeyritys.

Katolisessa kirkossa ei ole eikä ole milloinkaan ollut minkäänlaista kansanvaltaa. Tästä syystä kansanvallan ja järjestötoiminnan rappeutuminen (postdemokratia) ei millään tavalla järkytä katolisen kirkon valta-asemaa. Esimerkiksi katolinen kirkko toimii ja on jo vuosituhansia toiminut useita tieteenaloja vastaan. Se on tuottanut ja tuottaa valtavan määrän inhimillisiä kärsimyksiä. Kaikesta huolimatta sillä menee hyvin.

Katolisen kirkon menestyksen syitä

Jos jätetään pois sellaiset pikkuseikat kuin että katolinen kirkko myy tavaraa, jota ei ole olemassa (kuoleman jälkeistä elämää) ja että se antaa ihmisille maan päällä sitä, mitä he eniten haluavat (valtaa), katolisen kirkon menestys perustuu sellaisiin asioihin, joiden pitäisi olla mahdollisia myös muille järjestöille. Seuraavassa luetellut eivät mahdollisesti ole edes tärkeimpiä, ja missään tapauksessa en pysty asettamaan niitä todelliseen tarkeysjärjestykseen.

1. Katolinen kirkko pystyy erittäin hyvin siirtämään katolisuuden olemassa olevien jäsenten lapsiin. Tämä siirtäminen tapahtuu kodeissa ja kouluissa mutta myös monissa muissa paikoissa kuten yliopistoissa, joita katolisella kirkolla on melkoinen määrä. Voidaan sanoa, että Suomessa evankelis-luterilaisella ja ortodoksisella kirkolla on tässä suhteessa parhaiten katolisen kirkon valtuuksia vastaavat mah-

ja liikevoitot, maavuokrauksen ja työelämän voitot samanarvoisiksi. Lisäksi kauppa- ja liikevoittojen kuuluikin olla suurempia, sillä ne olivat yksinkertaisesti huolellisuuden ja ahkeruuden palkkaa. Lisäksi hän hylkäsi koronkiskontakiellon ja skolastisen rahateorian. Hän todisti, että pääomalle maksettu korko on yhtä järjellinen kuin maanomistajan saama maanvuokra. Se ei kuitenkaan

irin liikeyritys

dollisuudet. Ateisteilla ei ole kunnollisia suunnitelmia vastaavan järjestelmän luomisesta.

2. Katolinen kirkko on ammattitaitoinen ja kaikenlaisten vallankaappauksen ja suurten sisäisten erimielisyyksien ulottumattomissa (uuden ajan alun erimielisyydet eivät näytä olevan palaamassa). Vaikka Paavi on peräti katolisen kirkon jumalan sijainen maan päällä, hänen kuolemansa, murhansa tai edes mielisairautensa (kaikki paavit kuolevat, monia on murhattu, ja useat ovat tulleet mielisairaiksi) ei millään tavoin horjuta sitä.

Mitä tulee muihin järjestöihin, kahden ihmisen, Gorbatshevin ja Jeltsinin, valtataistelu kaatoi neuvostosotalismin. Maailman ateistijärjestöjä johtavien ihmisten keskimääräinen ammattitaito ateistina on sama kuin sekatyöläisen ammattitaito insinöörinä. Tosin minäkäänlaista ateistijohtajien koulutusta ei ole missään saatavanaakaan.

3. Katolinen kirkko pysyy niiden hallussa, jotka uskovat sen ydinoppiin. On mahdollista, että jopa jotkut paavit eivät ole uskoneet eräisiin ydinoppiin, mutta tämäkään ei ole katolista kirkkoa suuresti horjuttanut. Esimerkiksi Leo X väitetään sanoneen, että "taru Kristuksesta on tuottanut meille paljon rahaa". Tämän jutun todenperäisyydellä ei ole tässä yhteydessä väliä vaan haluan tuoda esiin sen, että vaikka joku paavi olisi (tosiasiassa, ei ehkä ulospäin) ateisti, se ei järjestöä pitkällä tähtäimellä muuttaisi.

Kun järjestöä suuressa mittakaavassa vievät eteenpäin ihmiset, jotka ovat valmiit uhraamaan oman elämänsä sen puolesta, järjestöllä on muunlaisia järjestöjä paremmat mahdollisuudet menestyä tai ainakin selviytyä.

Sen sijaan toisinpäin asiat ovat aivan hullusti: Kun kirkko sanoo ateistien olevankin agnostikkoja, jotkut ateistit uskovat olevansa agnostikkoja ja ryhtyvät etsimään tietosanakirjasta ar-

tikkelia asioista, joihin heidän pitää alkaa uskoa tai joihin heidän pitää lakata uskomasta.

4. Katolinen kirkko pitää tiukasti kiinni omaisuudestaan. Monet kuninkaat ja keisarit ovat joutuneet katumaan katolisen kirkon omaisuuteen puuttumista, ja monet ovat menettäneet katolisen kirkon puolustautumistointenpiteiden johdosta henkensä.

5. Katolisella kirkolla ei ole juuri tarvetta muuttua tai muuttaa linjaa kuin vain aivan vähäisissä asioissa. Katolisella kirkolla on valtava kokemus ja valtava määrä tietoa. Jos maailmassa tapahtuu kaikesta huolimatta joitakin muutoksia, kirkolla on varoja tutkia näiden muutosten syyt ja tarvittaessa puuttua niihin.

Esimerkiksi tekninen kehitys ei ole horjuttanut katolisen kirkon asemaa. Sillä, että katolinen kirkko on melkein kaikissa asioissa väärässä, on vain toisarvoinen merkitys. Jos vallanpitäjien vastustajat ovat oikeassa, sen pahempi heille.

6. Katolisen kirkon ei tarvitse kovin paljon välittää siitä, mitä sen ulkopuoliset ajattelevat siitä. Ne miljardi ihmistä, jotka kuuluvat kirkkoon, riittävät sille, ja uusia voidaan tehdä luonnonmenetelmällä. Tietysti ns. lähetystyötä tehdään ja uutta propagandaa (ja hyvin paljon myös valheita) luodaan koko ajan.

7. Yllä esitettyjen suojajärjestelmien vuoksi katolinen kirkko voi nykyään kohdella vastustajiaan ja mahdollisia sisäisiä ryhmittymäänkin sivistyneesti ja ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla. Erilaisissa vapaa-ajattelijaj-, ateisti-, rationalisti- jne. järjestöissä esiintyvät ihmisarvoa alentavat ihmisjähdit ja kiusaaminen eivät olisi katolisessa kirkossa enää mahdollisia. Sen sijaan vapaaehtoinen suostuminen ihmisarvoa alentavaan elämään (esimerkiksi luostareissa) on yhä voimissaan.

8. Vaikka katolinen kirkko on muodollisesti hyväksynyt darvinismin, se on välttänyt sosiaalidarvinismin vaarat. Katolisen kirkon sisällä ei taistella siitä, kuka saa katolisen kirkon rahat. ■

saanut kohota korkeammaksi kuin luonnollinen oikeudenmukaisuus ja kultainen sääntö edellyttivät. Hänen mukaansa raamatun korkokielto perustui käänkövirheeseen ja tarkoitti vain sen väärinkäyttöä. Calvinin teologiaan vaikuttivat todennäköisesti vallitsevat olosuhteet. Hänen teologiansa ydin oli ennaltamääräämisoppi, jonka mukaan Jumala oli valinnut muutamat yksilöt va-

liojoukokseen, määrännyt heidät ennakkolta iäisyyksien alusta asti pelastukseen, kun taas muut on tuomittu ikuisen kadotukseen. Ihmisen olemassaolon tarkoituksena ei ole pelastus, vaan Jumalan ylistäminen.

Miksi kalvinismin hyvät työt eivät ole sellaisia kuin Jeesus edellytti? Miksi voittoa pidetään merkinä Jumalan siunauksesta, kutsumuksena uskollisesta suorit-

tamisesta ja menestystä hurskauden tunnusmerkkinä?

Ilmeisesti suuret kaupalliset keskittymät etelä- ja keski-Euroopassa löytöretkien aikakaudella vaikuttivat Calvinin järjenjuoksuun. "Kutsumuksen etiikka" esiintyi johdonmukaisimpana puritanismissa, joka on kalvinismin sivuhaara. Se ilmentää protestanttisuutta englanninkielisten kansojen keskuudessa. Jokaisen kirkon tai valtion jäsenen täytyy käyttää kykyjään äärimmilleen kirkon ja valtion hyväksi. Rikkaus ja köyhyys ovat Jumalan lahjoja ja molemmat on vastaanotettava hänen lähettäminään. Niinpä he asettuvat konservatiiviselle kannalle luokkaeroihin nähden. Puritanismi auttoi osaltaan syventämään kuilua omistavan luokan ja työtätekevien köyhäin luokan välillä. Edellisen ominaisuuksia pidettiin oikeutettuina sen moraalisten ja henkisten ansioitten perusteella, kun taas jälkimmäisten katsottiin joutuneen köyhyyteen moraalisten ja henkisten vajavaisuuksien takia. Puritanismi johti kaikissa kalvinistisissa maissa perinnäisten taloudellisten rajoitusten hylkäämiseen. Saatiin selvä todistus siitä, kuinka kapitalismi voitti uskonnollisen opin, kun kauppa- ja rahalaajentumisen aalto levisi kauppaseurojen, siirtomaiden, kutomateollisuus-, kaivos-, finanssi- yms. kapitalismin muodossa. Puritanismi on voimakkaammin niiden luokkien keskuudessa, jotka kykenevät parhaiten huolehtimaan itsestään.

Metodismissa kehittyi puritanismi josain määrin omaleimaisena, mutta kehittäjänsä **Wesleyn** kuoleman jälkeen hänen oppinsa todettiin epäkäytännölliseksi. Jeesuksen opetusten ei todellakaan voi tunnustaa soveltuvan talouselämään. Aikakausien välillä on luonnollisesti suuri ero, mutta eroa on myös joissakin yleisissä käskyissä, joita missään oloissa ei moraalinen tietoisuus tue. Yksi niistä kehottaa antamaan apua aina pyydetessä tilanteesta riippumatta, kun maailmakin muuttuu. Köyhyyttä ei voitu pitää ihanneolotilana. Köyhiä ei pidetty enää Jumalan ystävinä vaan hänen vihansa kohteina. Köyhyys muuttui kadotuksen tunnusmerkiksi. Puritanismiin syntyi koulu-kunta, jonka mielestä piti ruoskia ja rankaista vaeltavia kerjäläisiä. Ankaraa taloudellista riistoa saarnattiin julkisena velvollisuutena. Ehdotettiin korkealta kirkollisel-

ta taholta (piispa **Berkeley**), että kaikki voimakkaat kerjäläiset pidettäisiin ja otettaisiin yhteiskunnan orjiksi määrävuosiksi. Huomaamme siis, että kristittyjen joukossa on ristiriitaisia käsityksiä köyhien kohtelusta. Meidän on siis syytä yhtyä moderniin asenteeseen, että humanistisessa hengessä toimivan yhteisön on hallittava talouselämää ilman minkäänlaisten uskonnollisten oppien asiaan puuttumista.

Vihaa lähimmäistäsi kuin itseäsi?

Jeesuksen ohje, joka kehottaa rakastamaan lähimmäistä niin kuin itseään, on psykologisesti ontuva. Nyky-yhteiskunnassa tunnetaan laajalti ilmiö, jolloin ihminen vihaa itseään. Tietysti voidaan sanoa, että kyseessä on tällöin mielenterveysongelma, mutta ihmisten välisissä suhteissa ei ole absoluuttisia arvoja tai määreitä. Lisäksi juuri uskonnot ovat kautta aikojen saaneet ihmiset vihaamaan toisiaan. Niinpä vaihtelevan laaja ja voimakas altruistinen tunne ei riitä kaitsemaan yksilöiden ajatusmaailmaa tässä suhteessa. Kulttuurierotkin saattavat olla huomattavia jo pienissäkin piireissä.

Utilitaristinen lause kuuluu: Minun ei tule pitää omaa pienempää hyvääni toisen suurempaa hyvää parempana. Se on identtinen Jeesuksen käskyn kanssa, mutta selvittää asiaa, kun intohimoinen sana "rakkaus" puuttuu.

Jos mistään yleensä kristinuskon erilaisissa tulkinnoissa voidaan päästä yksimielisyyteen, niin kristillisestä hyvyyden käsityksestä vastakohtana kilpailujärjestelmälle, joka nyt maailmassa rehoittaa. Kristillinen vaikutus talouselämään näyttää hävinneen olemattomiin. Taistelussa Jumalaa vastaan on mammona selvinnyt voittajana.

On vielä eräs talouselämän ala, jolta saattaisimme toivoa jälkiä kristillisestä vaikutuksesta, nimittäin orjuuslaitos. Orjuus on oleellisesti teollinen järjestelmä, joka merkitsee kaikki perhesuhteet syrjäyttävää pakkotyötä. Isännällä on oikeus käyttää hyväkseen orjansa työvoimaa tekemättä hänen kanssaan edeltä käsin sopimusta.

Kristinusko tunnusti orjuuden alusta lähtien. **Paavali** kirjoitti: *Sillä me olemme kaikki yhdessä hengessä kastetut yhdeksi ruumiiksi, olimmepa juutalaisia tai kreikkalaisia, orjia tai vapaita.* Lisäksi tuli myös seuraavaa: *Pysyköön kukin siinä asemassa, missä hänet on kutsuttu. Jos olet kutsuttu orjana, älä siitä murehdi. Ja vaikka voisitkin päästä vapaaksi, niin ole ennemmin siinä osassasi. Sillä joka on orjana kutsuttu Herrassa, on Herran vapaa, samoin vapaa on kutsuttu on Kristuksen orja. Pysyköön kukin, veljet, Jumalan edessä siinä asemassa, missä hänet on kutsuttu. Ja vielä: Heidän on oltava kaikella pelolla isännilleen alamaiset, ei ainoastaan hyville ja lempeille, vaan nurjillekin.*

Kristinuskon hyväksymä asenne orjuuteen oli sen juutalaista perintöä. Heprealaisilla orjaluokan muodostivat sodassa otetut vangit tai henkilöt, jotka ostettiin rahalla naapurikansoilta tai maassa asuvilta ulkomaalaisilta, perheessä syntyneet orjain lapset, syntyperäiset heprealaiset, joiden isät olivat myyneet heidät tai ne jotka olivat joutuneet orjiksi köyhyyden takia. Lisäksi viranomaiset saattoivat myydä varkaita orjiksi, mikäli nämä eivät kyenneet korvaamaan varastettua omaisuutta.

Pakanallisessa Roomassa rajoitettiin monin tavoin isännän oikeuksia orjainsa suhteen. Ja filosofit selittivät, että kaikki ihmiset olivat alun perin vapaita luonnonlain perusteella ja että orjuus on vain kansojen luoma laitos, jonka perusteella ihminen tehdään toisen omaisuudeksi vastoin luonnon oikeutta. Kristinuskolla ei vuosisatoihin ollut merkitystä orjuuden vastustamisessa. Kristilliset keisarit **Arkadius** ja **Honorius** jopa säätivät lain, jolla kiellettiin suojelus isännältään suojaa etsivältä kirkkoon pakenevalta orjalta.

Orjuus jumalan tahto

On omituista, että orjuuden soveltumattomuus oppiin, jonka mukaan toisille on tehtävä se, minkä haluaa toisen tekevän itselle, ei koskaan näytä juolahtaneen ainoankaan varhaiskristillisen kirjailija mieleen. Muuan pakanallinen filosofi sitä kyllä korosti.

Alun perin ei orjuutta ollut, vaan se syntyi, kun "oikeamielinen" mies **Nooa** kirosi **Haamin**, rikollisen poikansa. Orjuus on siis Jumalan lähettämä rangaistus. Ainoakaan kirkkoisä ei viittaa siihen, että orjuus on lainvastaista tai väärää. Varhaiskauden marttyyreilla oli orjia ja niin myös apoteilla, piispoilla, paaveilla, luostareilla ja kirkkoilla. Vain juutalaisten ja pakanain oli kielletty hankkimasta kristittyjä orjia. Orleansin kirkolliskokous päätti 500-luvun puolivälissä, että orjien jälkeläisten oli aina pysyttävä orjina. Vielä 1800-luvulla piispa Bouvier puolusti oikeutta sotavankien orjuuttamiseen. Ja kaikkihan tietävät, että II-maailmansodan aikana oli orjatyövoiman käyttö aivan normaalia.

Eräässä vaiheessa julistettiin kirkonkiroaus jokaiselle joka opetti orjaa halveksimaan isäntäänsä uskonnon tekosyyllä.

Vielä 1200-luvulla omistajalla oli valta määrätä orjansa elämästä ja kuolemasta ja kaikki hänen työnsä tuotto meni isännälle. Keskiajan lopulla alettiin kuitenkin vapauttaa varsinkin maallikko-orjia "Jumalan rakauden takia", "parannukseksi" tai "sielun lunnaiksi". Kirkko suosi maallikko-orjien vapauttamista, mutta huolehti samalla, että sen omien orjien vapauttaminen tuli esteetyksi. Itse asiassa luostarien orjat olivat kaikilla viimeisiä vapautettavia. Keskiajalla käydyt sodat lienevät olleet pääasiallinen syy orjuuden väistymiseen, sillä tarvittiin sotilaita ja sotilaiden tuli olla vapaita miehiä. Lopuksi orjuus korvautui kuitenkin maaorjuudella, jolloin turpeeseen sidottuna ihmistä käsiteltiin sen tiluksen osana, jota hän oli tottunut viljelemään. Kirkko tietenkin selitti maaorjuuden jumalalliseksi laitokseksi, nöyryytyksen kouluksi ja tieksi tulevaisuuden kunniaan. Luther kauhistui, kun Saksan talonpojat vaativat, että maaorjuus oli lopetettava. Maallista valtakuntaa ei voinut olla ilman ihmisten eriarvoisuutta. Toisten piti olla vapaita, toisten maa-

orjia, toisten hallitsijoita, toisten alamaisia. Katolinen kirkko oli suurin orjain omistaja ja puolusti maaorjuutta viimeiseen asti. Kun **Voltaire** korotti äänensä vapauden puolesta ja **Ludvig XVI** oli saatu samalle kannalle, niin kirkko kieltäytyi yhä vapauttamasta maaorjiaan.

Orjatyö oli luonnollisesti edullisempaa kuin vapaa työvoima. Länsi-Intian ja Amerikan valtioiden alueella orjatyön hyöty kallisti vaa'an orjuuden puolelle. Kun intiaanit eivät kestäneet Euroopasta tullutta orjuutta, eräs kekseliäs piispa alkoi puhua neekeriorjuuden puolesta (**La Kasas**). Eräs suomalainen filosofiksi kutsuttu **Johannes Salmi-nen** suvaitsi kutsua tätä herraa Helsingin Sanomissa intiaanien apostoliksi. Tästä apostolin oivalluksesta seurasi noin 300 vuoden mittainen orjakauppa vanhan ja uuden maailman välillä. Orjuus syntyi suhteellisen korkeatasoisessa kristillisessä kulttuurissa ja muodostui raaimmaksi ihmiskunnan historiassa. Näin tapahtui nimenomaan brittiläisissä siirtomaissa ja Amerikan orjavaltioissa, missä orjia kohdeltiin kuin elukoita perhesiteistä välittämättä (Espanjan, Portugalin ja Ranskan siirtomaissa oli tilalla inhimillisempi maaorjuus). Isäntä saattoi halutessaan maata orjavaimot menen tullen ja kaikki syntyneet lapset olivat hänen orjiaan. Olipa kaikissa Pohjois-Amerikan orjavaltioissa aika, jolloin orjan murhasta selvisi pienellä sakolla. Orjien kaikinpuolinen kohtelu oli erittäin irvokasta enkä rupea sitä tarkemmin tässä selvittämään. Totean vain lopuksi, että orjuus toteutui taloudellista hyötyä tavoittelevassa kristillisessä kulttuurissa. Nykymaailmassa puhutaan tässä yhteydessä häikäilemättömästä fasismista, josta muutamat viimeisimmät vuosikymmenet kertovat kauhistuttavaa kiel-tään. Ikävä kyllä orjuuden jälkiseuraukset näkyvät vieläkin länsimaaisessa kulttuurissa.

Kiusalliseksi lopuksi todettakoon, että eri puolilla maailmaa elää eriasteisessa ja -laatuudessa orjuudessa yhä miljoonia ihmisiä, mistä ilmiöstä ei voi vain kristin-uskoa syyttää, vaikka parin tuhannen vuoden osallisuus ilmiön ylläpitoon on kieltämätön tosiasia. ●

Kirjallisuuslähteet:

Raamattu

Edward Westermarck: *Kristinuskko ja moraali*

Uskonnonvapaa

Uusin vapaa-ajattelijoiden sivustois-ta, www.uskonnonvapaus.fi, julkais-tiin 29.11.2004. Sivusto on jo herättä-nyt kiistelyä vapaa-ajattelijain sisäi-sellä keskustelufoorumilla. Sivuston pääideoija Jori Mäntysalo puolustaa seuraavassa tätä uutta projektia, jonka tarkoitusta ei hänen mielestään ole vielä täysin ymmärretty.

Tavoitteenamme on uskonnon ja katso-muksen vapaus ja kaikkien katsomus-ten tasa-arvoinen kohtelu. Jos vihkimisoikeus on myönnetty luterilaiselle kirkolle, se kuuluu myös wiccalaisille, meille ja Humanistiliitolle yhtälailla. Valtionkirkkojen verotusoikeus on väärin, mutta vapaus levittää omaa sanomaansa omilla rahoil-laan pitää olla myös luterilaisella ja ortodoksisella kirkolla.

Tavoite ei ole kieltää uskontoja, ei polttaa raamattupainoja eikä tuhota moskeijoja. Toisaalta levitämme tieteellistä todellisuuskäsitystä, meillä on oma vakaumuksemme joka on ristiriidassa kaikkien uskontojen kanssa. Haluamme vauhdittaa sitä kehitystä, jonka tuloksena raamattupainot häviävät tarpeettomina ja moskeijat jäävät käyt-tämättömiksi.

Vapaa-ajattelijoiden arvoista tärkeimpiä on vapaus. Vaikka jonkin uskonnon voisi hävittää väkivallalla - mikä on onnistunut aika harvoin - kannatamme silti vapautta.

Miksi neutraali sivu?

Meillä on siis kaksi tavoitetta, jotka ovat ainakin osittain toisistaan riippumatto-mia. Tämä kädessäsi oleva lehti sisältää todennäköisesti sekä uskontokritiikkiä että vaatimuksia katsomusvapauden laa-jentamiseksi. WWW-sivuilla ei ole luon-tevaa jakaa juttuja tekijän tai julkaisuaajan

mukaan, on parempi tehdä jako aiheittain. Uskonnonvapaus.fi ei sisällä uskontokritiikkiä koska sitä varten on parempi tehdä oma sivustonsa.

Me voisimme tietysti tehdä sivun joka vaatisi ateisminvapautta. Samoin mormonit voisivat tehdä sivun joka keskittyisi mormonien kenties kokemiin ongelmiin uskonnonvapaudessa. Kuitenkin paljon on yleistä asiaa, joka koskettaa kaikkia vakauksia. Mm. pohdinta uskonnonvapauden luonteesta tai uskonnon- ja vakaumuksen vapautta koskevat kansainväliset sopimukset ovat tällaisia.

Neutraalina sivu myös menee paremmin läpi monenlaisiin linkkilistoihin. Tuskin me saisimme muiden vakaumusten kannattajilta paljonkaan linkkejä sivuun, jossa joka toinen virke kertoisi miksi se-ja-se uskonto on väärässä.

Neutraaliudella ei ole tarkoitus piilottaa tekijää. Sivustolla kyllä kerrotaan kuka on tekijä, vaikka sitä ei pääasiana esitetäkään. Lisäksi tuodaan esille että va-liitto ei ole vakaumuksellisesti neutraali. Näin on pakko toimia jo siksi, ettei liittoa kuviteltaisi sivun perusteella ainoastaan uskonnonvapautta puolustavaksi järjestöksi.

Vapaa-ajattelijat sivuston taustalla näkyy siinä, että kaikissa teksteissä on huomioitu myös negatiivinen uskonnonvapaus, vapaus olla uskomatta. Toisaalta ei tämäkään ateistien yksinoikeus ole - bahá'í-opilaille kuuluu yhtälailla vapaus viettää koulun joulujuhla ilman joulukirkkoa kuin ateistioppilaillekin.

Suhde uskontoon

Sivusto on neutraali, mikä toisaalta tarkoittaa ettei uskontoja myöskään puolusteta. Lähtökohta ei ole uskontojen merkitys tai sisältö vaan nimenomaan vapaus: ihmisellä on oltava laaja vapaus toimia silloinkin kun enemmistö on toista mieltä.

Joiltakin osin sivuston tekstit eivät kos-

keta vapaa-ajatteliijoita lainkaan.

Eräs tällainen on uskonnolliset ruokavaliot, joita sivulla esitellään. Se ei ehkä edistä tavoitteitamme, mutta ei siitä ole haittaakaan. Tarkoitus on lisätä sivulle myös erilaisia kokemuksia mm. perheistä joissa jäsenillä on erilaisia vakaumuksia.

Suvaitsevaisuuden lisääminen toisin uskovia tai kokonaan uskomattomia kohtaan on yksi tavoitteista. Yleinen suvaitseva ilmapiiri ei varmaankaan ole huono asia, sillä meistäkin monet kuuluvat erilaisiin vähemmistöihin. Raadollisempi perustelu on se, että tämä tekee jälleen sivustosta lukemisen arvoisen useammalle.

Miten voin auttaa?

Ensiksi, lue sivustoa. Se on oikeasti aika laaja, sisältää noin 40 000 sanaa. Eräs sivun tarkoituksesta on jakaa meidän vapaa-ajattelijoiden tietoja keskenämme. Unelmani on tilanne jossa uskonnonvapaudesta kysyttäessä vastataan "en tiedä, mutta kysy vapaa-ajatteliijoilta jotka ainakin tietävät".

Toiseksi sivun tekstejä on lupa kommentoida. Mikä tahansa pienkin asia, vaikkapa vain epäselvä kohta jota joutuu hetken pohtimaan, kannattaa kertoa.

Tärkeimpänä asiana sivustolta puuttuu vielä tietoa ja moni asia nojaa toisen käden tietoihin. Tarvetta on erityisesti ET:n ja uskonnon opetusta, sekä sisältöä että osallistumisoikeutta, selventäville sivuille. Toinen tärkeä asia on historia, liian vähän on selvitystä siitä miten nykyiseen tilanteeseen on tultu. Työtä olisi myös jollekulle vanhojen 1800- ja 1700-luvun lakien keräämisessä, samoin esimerkiksi uskontorikosten oikeudenkäyntipöytäkirjojen haussa. Eräitä erikoistietoja kaipaan esimerkiksi sairaaloista, hoidosta kieltäytymisestä vaikkapa verensiirtojen osalta ym, ja näihin kaipaan kommentteja lääkäreiltä joita tiedän jäsenenä olevan.

Lopuksi sivun ulkoasuun en ole tyytyväinen. Erityisesti etusivu kaipaa jäntevöittämistä, mutta myös sisältösivuja voisi vielä hioa. Tähän tarvitaan joku, jolla on värisilmää minua enemmän.

Aivan tekninen tehtävä on kunnollisen lo-
kianalysaattorin tekeminen, tai jonkin valmiin sovittaminen sivustoa varten. Toinen samantyyppinen tehtävä on parantaa sivuston sisäistä hakua. ●

100 vuotta kirkon ja valtion eroa

Tänä vuonna kirkon ja valtion ero täyttää Ranskassa sata vuotta. Jo Ranskan vallankumous (6/1789–11/1799) pani alulle Ranskan maallistumisen.

Erkki Hartikainen

Ranskan perustuslain 1 artikla kuuluu: *Ranska on jakamaton, maallinen, demokraattinen ja sosiaalinen tasavalta. Sen tulee taata kaikkien kansalaisten tasa-arvo lain edessä riippumatta alkuperästä, rodusta tai uskonnosta. Sen tulee kunnioittaa kaikkia vakaumuksia. Sen tulee perustua hajautettuun organisaatioon.*

Perustuslain toisessa artiklassa on seuraava lause: *Tasavallan motto on "vapaus, tasa-arvo ja veljeys".*

Missään muualla kuin perustuslain 1. artiklassa uskonnoista ei puhuta mitään. Ranskassa myös poliitikot – harvoja äärioikeistolaisia lukuun ottamatta – pidättäytyvät perustelemasta kannanottojaan uskonnollisilla väitteillä.

Kaikenlainen uskonnonopetus ja hartaudenharjoitus on Ranskan yhteiskunnan kouluissa kielletty. Jos yhteiskunnan tukea saavissa yksityiskouluissa annetaan uskonnonopetusta, sen on oltava oppilaille vapaaehtoista.

Vuoden 2003 mielipidetutkimuksen mukaan 41 % haastatelluista sanoi, että jumalaa ei ole olemassa tai että jumalan olemassaolo on epätodennäköistä. 33 % katsoi, että heidän vakaumustaan kuvaa parhaiten sana ateismi. 51 % katsoi olevansa kristittyjä (osa näistäkin katsoi olevansa ateisteja).

Ennen vuotta 1905 rakennetut uskonnolliset rakennukset ovat Ranskassa valtion omaisuutta. Niitä voidaan kuitenkin käyttää uskonnollisiin tarkoituksiin. Valtio omistaa Ranskassa esimerkiksi suurimman osan katolisista kirkoista. Koska muslimeilla ei ole mitään ennen vuotta 1905 rakennettuja uskonnollisia rakennuksia, he joutuvat ainaakin periaatteessa kustantamaan moskeijain-

sa itse. Lähi-idästä rahaa moskeijoihin onkin virrannut avokätisesti, ja myös kirkon ja valtion ero on hieman rakoillut tässä asiassa.

Uskonnon harjoittaminen (kultti) on Ranskassa verovapaata, mutta kaikkea uskonnollista kulttuuria verotetaan. Vaikka kulttuuria verotetaan, se voi saada valtion tukea, mitä kultti puolestaan ei voi saada. Uskonnollisilla yhteisöillä on usein kahdenlaisia järjestöjä, verovapaita ja verollisia.

Kulttiyhteisöjen saamia lahjoituksia ei yleensä veroteta, paitsi jos ne sattuvat olemaan huomattavan suuria.

Eräs merkittävä poikkeus yleisestä linjasta on, että kymmenestä kansallisesta juhlapäivästä viisi on katolisia juhlapäiviä.

Suurimmat uskontokunnat (kuten katolinen kirkko) hyväksyvät valtion ja kirkon eron ja kannattavat sitä. Suurimman ongelman muodostavat muslimit, jotka eivät välttämättä suostu noudattamaan edes Ranskan lakeja. Parlamentti sääti vuonna 2004 ns. "huivikieltolain", joka kieltää muslimien huivit ja myös muiden uskontokuntien suurikokoiset ja näkyvät symbolit Ranskan julkisissa kouluissa. Mainittakoon, että Ranskan presidentti **Jacques Chirac** on huivikiellon näkyvä kannattaja.

Vuoden 1950 Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ei mainittu uskontoa muussa mielessä kuin vapautena harjoittaa sitä. Vaikka kristillisdemokraateilla oli siihen aikaan Euroopassa paljon valtaa, he eivät pitäneet tarpeellisena uskontojen mainitsemista muulla tavoin.

Sen sijaan EU:n perustuslain I luvun 51 artikla on seuraava:

MAALAUUS: "Vapaus johtamassa kansaa" (Eugène Delacroix, 1830)

oin takaa ateismin säilymistä. Neuvostoliiton kaaduttua enemmistö kansasta oli ei-kristittyjä, ja ateistejakin oli aivan pätevien mielipidemittausten mukaan ainakin kolmannes. Sosialismin romahdettua ateistien määrä on koko ajan voimakkaasti vähentynyt, ja mitättömät ateistijärjestöt eivät ole edes saaneet julkisuuteen sitä, että ne ovat olemassa.

Kirkko ja valtio Suomessa

Kuten opetusministeriön kristitty hallintopäällikkö Håkan Mattlin totesi keskustelussa vapaa-ajattelijain lähetystön kanssa, kirkko on Suomessa käytännöllisesti katsoen erotettu valtiosta. Jäljellä ovat uskonnonopetus, kirkkojen oikeus vihkiä ihmisiä avioliittoon ja eräitä muita pienempiä asioita.

Itse asiassa Suomessa kirkon ja valtion ero on pitemmällä kuin Ruotsissa, jossa väitetään vallitsevan kirkon ja valtion eron. Suomessa esimerkiksi uskonnonopetus on uskontokuntakohtaista ja jäännösihmisille opetetaan elämäntietoa kun taas Ruotsissa kaikille opetetaan yhteistä oppiainetta, joka sattuu olemaan sisällöltään lähes sama kuin Suomen evankelis-luterilainen uskonnonopetus.

Jos jäännösihmisten opetus saataisiin Suomessa järjestettyä yhtä tasapuolisesti kuin uskontojen opetus, ja jos muu uskonnollinen (lakeihin perustumaton ja perustuslain vastainen) pakotus saataisiin pois Suomen päivähoitosta, kouluista ja muista laitoksista, Suomea voitaisiin pitää valtiona, jossa kirkko ja valtio on erotettu.

Jos Suomessa olisi 1960 -luvun lopulla ollut toisenlainen järjestö ateistien etuja ajamas-

51 artikla: Kirkkojen ja ei-tunustuksellisten järjestöjen asema

1. Unioni kunnioittaa sitä asemaa, joka kirkkoilla ja uskonnollisilla yhdistyksillä tai yhdyskunnilla on kansallisen lainsäädännön mukaisesti jäsenvaltioissa, eikä puutu siihen.

2. Unioni kunnioittaa myös elämäntietomuksellisten ja eittunustuksellisten järjestöjen asemaa.

3. Unioni käy avointa ja säännöllistä vuoropuhelua näiden kirkkojen ja järjestöjen kanssa tunnustaen niiden identiteetin ja erityisen tehtävän.

Käytännössä tämä artikla on jo etukäteen alkanut toimia niin, että EU on käynyt neuvotteluja uskontokuntien kanssa mutta jättänyt uskonnottomat näiden neuvottelujen ulkopuolelle. Tämä käytäntö on jo riitautettu parlamentin uskonnotomien jäsenten toimesta.

Ranskassa kirkon ja valtion ero jatkuu toistaiseksi lähes rikkoutumattomana. ●

Aivan täydellistä kirkkojen ja valtion välistä eroa ei ole nykyään missään päin maailmaa, mutta Ranskan tilanne on riittävän hyvä esimerkki kohtuullisen aidosta kirkkojen ja valtion erosta. Kirkon ja valtion ero ei välttämättä lisää ateistien määrää, mutta kirkon ja valtion ero luo puitteet sille, että ateisteja kohdellaan yhteiskunnassa kohtuullisen hyvin.

Ranska on siitä erikoinen maa, että vaikka siellä on oikeasti kirkko ja valtio erotettu, siellä on iso joukko erilaisia ateisti-, vapaa-ajattelijaj-, rationalisti- jne. järjestöjä. Jos ajatellaan Vapaa-ajattelijain liiton kaltaista järjestöä, voidaan kysyä, mihin Ranskassa tarvitaan vapaa-ajattelijaliittoa, kun siellä ollaan pidemmällä kuin mihin Suomen Vapaa-ajattelijain liitto pyrkii? Ranskan vapaa-ajattelijaliitto siirtyi viime vuosisadan lopulla trotskilaisen johtoon, ja ehkä trotskilaiset tietävät, miksi vapaa-ajattelijaliitto on tarpeen Ranskassa.

Ateistien suuri määrä ei lii-

Valtataistelu tasa-arvon tilalle

sa kuin silloinen Vapaa-ajattelijain liitto, tilanne kouluissamme ja hieman muuallakin yhteiskunnassa voisi olla toisen näköinen. Itse olin toiminnassa jo hieman mukana, mm. lehden toimittajana 1969, mutta en silloin pystynyt jäsentämään yhteiskunnallista tilannetta ja sen antamia mahdollisuuksia. Olin asioihin perehtynyt ateisti mutta muuten kokematon.

Monikin voi väittää, ettei asioita peruskoulun tulon yhteydessä olisi voitu hoitaa paremmin, ja heillä on oikeus mielipiteeseensä. 1970-luvulla kuitenkin tapahtui jotakin, johon ei minun tietääkseni etukäteen uskonut kukaan muu kuin minä itse. Valitiin uskontojen historian ja siveysopin (Ruotsin uskonnonopetuksen mallin mukaisesti) opetuksesta YK:n Genevessä toimivalle Ihmisoikeustoimikunnalle, ja tapahtui kaksi asiaa.

Ensiksi uskontojen historian ja siveysopin opetussuunnitelma muutettiin vähintään neutraaliksi ja aamuhartaus- yms. pakot poistettiin uskonnonopetukseen kuulumattomilta oppilailta ja kirkkoon kuulumattomilta opettajilta.

Sitten tapahtui kolmas uskomaton asia: Ministerien Stenbäck ja Kivistö esityksestä poiketen (esityksen mukaan maahan olisivat jääneet evankelisluterilainen uskonnonopetus ja kaikille muille tarkoitettu Ruotsin mallin mukainen uskonnonopetus) maahan saatiin eri uskontokunnille tarkoitettu uskonnonopetus ja muille tarkoitettu elämäntutkimustiedon opetus.

Erkki Hartikainen

GEENIEN TULO YHTEISKUNTATIETEISIIN

Yrjö Ahmavaara ja Tatu Vanhanen; Atena Kustannus Oy, Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 2001; ISBN 951-796-236-3, 352 sivua, Kirjatorilla 2 €

Pääministerin isä, eläkkeellä oleva professori **Tatu Vanhanen** ja eläkkeellä oleva monien alojen professori **Yrjö Ahmavaara** ovat kirjoittaneet kumpikin kirjan ja panneet ne samoihin kansiin. Koska kirjoittajilla on mielestäni yhteinen virhe, he ajattelevat, että siitä, mitä on, voitaisiin päätellä se, mitä pitäisi olla (virhepäätelmä, **David Humen** mukaan näin ei voida päätellä), kirjat sopivat samoihin kansiin.

Kirjan ensimmäisen osan on kirjoittanut Yrjö Ahmavaara. Kirjansa alkuosassa hän kertoo hyvin ansiokkaasti tieteen kehityksestä ja vastustaa monenlaista huuhaata. Myös hänen kuvauksensa esimerkiksi rikollisista, joilla esiintyy älyllistä vajavuutta ja psykopaattia, on ansiokas.

Valitettavasti ne rikollisia käsittelevät tutkimukset, joita hän on käsitellyt, koskevat vain tavallisia köyhiä psykopaattirikollisia. Postdemokraattisen kapitalismin johtopaikoilla olevat psykopaatit on jätetty rauhaan.

Ahmavaaran johtopäätökset sen suhteen, mitä pitäisi tehdä, ovat vääriä. Varsin suoraviivaisesti hän koventaisi vähäosaisten rikollisten rangaistuksia ja muutenkin panisi konservatiivista kuria ja järjestystä yhteiskuntaan.

Hänen ajattelutavastaan (entisenä marxilaisena ja nykyisenä konservatiivina) puuttuu

ihmisten erilaisuuden arvon ymmärtäminen ja kunnioittaminen. Kumpikaan kirjoittaja ei missään kohdassa mainitse asteikkoa kova ihminen (autoritaarinen) – pehmeä ihminen (ei-autoritaarinen). Tästä syystä molemmat miehet valtuuttavat kovat ihmiset lyömään pehmeitä ihmisiä (joihin tämän kirjoittaja todistettavasti lukeutuu) mielin määrin.

Jos kirjoittajien ihailemista yhteiskuntia johtavista psykopaateista ja heidän halveksimistaan köyhistä rikollispsykopaateista muodostettaisiin heidän luonteenomaisuuksilleen sopivia yhteiskunnan toimintayksiköitä, koko maailman tulevaisuus voisi olla toisenlainen kuin se, mitä kirjoittajat ennustavat (ennustavat entisenlaista). Kunnan ihmiset voisivat elää ihmisarvoista elämää noiden yksiköiden ulkopuolella.

Vanhanen on tietysti siinä suhteessa oikeassa, että ihmisen perintötekijät vaikuttavat varsin vahvasti siihen, mitä ihminen on.

Menneinä aikoina järjestäytymisen syy oli useimmiten aivan tavallinen ja raaka vallan käyttö. Ihmisten esi-isät elivät – kuten nykyiset ihmisapinat – pieninä laumoina, ja asema lauman arvoasteikossa oli elintärkeä. Nökkimisjärjestyksen hännille joutuminen saattoi merkitä menehtymistä. Laumoissa saattoi muodostua sisäisiä ryhmittymiä, jotka saattoivat kaapata vallan, ja joissakin poikkeuksellisissa tapauksissa yksilö saattoi siirtyä toiseen laumaan ja joskus jopa menestyä siellä. Äskettäin televisiossa esitettiin ohjelma makaki-apinoihin kuuluvan yksilön

tarinasta kahdessa yhteisössä.

Ihmisyhteisöjen valtahierarkiat perustuvat edelleen samoihin pienten laumojen nokkimisjärjestyksiin kuin muutamia satoja tuhansia vuosia sitten. Tiedolla, järjen käytöllä, juhlapuheiden moraalilla ja ihmisten todellisilla ansioilla ei ole tällaisissa valtataisteiluissa suurta merkitystä.

Minun mielestäni esimerkiksi **Hitlerin** ja **Stalinin** aiheuttamat tuhot (sekä tulossa olevat **Bushin** ja hänen seuraajiensa tuhot) olisivat koko ihmiskunnan mittakaavassa harmittomia, jos nämä miehet olisivat tuhonneet tai tuhoaisivat vain oman pienen lauman eivätkä puolta maailmaa.

Vanhasen mukaan myötätunto muita ihmisiä kohtaan perustuu ensisijaisesti siihen, että sukulaisilla ja vaikka saman rodullisen yhteisön tai valtion ihmisillä on yhteisiä perintötekijöitä.

Yleisen hyvän tai ihmisoikeuksien ajaminen yhteisöjen ja järjestöjen avulla sai laajat mitasuhteet Euroopassa ja myös muualla (esimerkiksi Britanniassa ja Yhdysvalloissa) vasta Ranskan suuren vallankumouksen jälkeen. Kansanvaltaiset järjestöt ovat ihmiskunnan historiassa melko uusi asia, ja sellaiset järjestöt voivat kehittyä ihan mihin suuntaan tahansa.

Kun yrityksen työntekijä valitaan usein mutkikkailta testeillä, järjestön jäseneksi pääsee melkein kuka tahansa. Esimerkiksi sellaiset poliittiset puolueet, jotka ovat yhä samannimisiä kuin mitä ne olivat sata vuotta sitten, saattavat nyt ajaa aivan vastakkaisia asioita kuin alkuaikoinaan.

Kun vallanpitäjä on riittävän kunnianhimoinen, hän saattaa pystyä vaihtamaan järjestön jäsenetkin. **Orwell** on kuvannut tätä taktiikkaa Eläinten

vallankumouksessa.

Uskonnot ovat menestyssekkäimpiä ja vanhimpia epädemokraattisia järjestöjä. Kaikista mahdollisista järjestöistä uskonnot ovat säilyneet ja säilyvät edelleen kaikkein parhaiten. Uskonnoista olen sanonut joskus aikaisemmin julkisesti, että ne ovat vanhin muoto järjestäytynyttä rikollisuutta.

Viime vuosisadalla ja tämän vuosisadan alussa varsin monet merkittävät järjestöt ovat siirtyneet tai siirtymässä yleistä hyvää ja ihmisoikeuksia ajavista organisaatioista pelkiksi pienten johtoryhmien etujen ajajiksi. Tavallisia aatteellisia järjestöjä on edelleen olemassa, mutta varsin monet niistä kituuttavat jotenkin eteenpäin saamatta aikaan kovin paljon hyvää jos pahaakaan.

Vanhasen mielestä tällainen kehitys kuuluu luonnostaan olemassaolon taisteluun, sille ei voida tehdä mitään eikä sille saa tehdä mitään (koska Vanhanen konservatiivina pitää tätä olotilaa hyvänä.)

Aatteellisten järjestöjen jäsenmäärät ovat kaikkialla maailmassa viime vuosikymmeninä jyrkästi laskeneet, ja paljon aatteellisia järjestöjä on kuollut kokonaan pois. Kansanedustaja **Ilkka Taipale** sanoi (tietysti leikillään) eräässä kaupunkilehdessä, että puolitoista sataa ihmistä pystyy valtaamaan Suomen sosialidemokraattisen puolueen.

Inhimillisen järjen käytöllä meitä geneettisesti vaivaavista laumaeläimen nokkimisjärjestyksistä ja muista järjenvastaisista jäänteistä piti päästä eroon, mutta kuinka kävi ja mikä on maailman tulevaisuus?

Olkoon johtajien olemassaolontaistelu mikä tahansa, kun on huonot ajat, eikä ole suuria poliittisia tai muita mahdollisuuksia edetä, mielestäni järjestön varallisuudesta on syytä

käyttää vain tuotto. Kun tilanne muuttuu niin, että rahaa käyttämällä voidaan todella poliittisesti tai aatteellisesti edetä, varallisuutta voidaan mielestäni käyttää tällaiseen etenemiseen. Nyt ja luultavasti koko tämän vuosikymmenen ajan Suomessa ja koko maailmassa on huonot ajat. Edes mitään uusia toiveita antavaa ei ole tiedossa tänä postdemokratian aikana. Eduskunnassa on vain muutamia uskontokuntiin kuulumattomia, kun niitä on joinakin meneinä ollut useita kymmeniä.

Vanhanen esittää mm., että naisten tasa-arvoista edustusta politiikassa ei voida perintötekijöistä johtuen toteuttaa mitenkään. Itse asiassa naisten täysi tasa-arvo eduskunnassa voidaan toteuttaa äärimmäisen yksinkertaisesti: Arvotaan eduskunnan jäsenet. Jos on pelättävissä, että eduskunnan edustavuus arpomisesta jotenkin alenisi, annetaan potkut edustajien avustajille ja arvotaan edustajia nykyiseen verrattuna kaksinkertainen määrä. Mahdollistetaan se, että edustajat voivat tehdä työtään (myös äänestyksiä) tietoliikenneyhteyksillä kotona käsin. Niille, jotka eivät osaa käyttää tietokonetta, annetaan avustaja.

Myös muihin postdemokratian ongelmiin kuten 1. harvainvaltaan, 2. monikansallisten suuryritysten valtaan, 3. tiedotuksen harvainvaltaan ja 4. lisääntyvään pappisvaltaan löytyvät lääkkeet, päinvastoin kuin Vanhanen väittää.

Jos Tatu Vanhasen väitteet jopa mielipidetaipumusten periytymisestä pitävät paikkansa, Suomen kansan on syytä suhtautua hänen poikaansa, pääministeri Matti Vanhaseen hyvin suurin varauksin.

Erkki Hartikainen
fil. maist.

Ihmisen matka maan päällä

APINASTA IHMISEKSI
Jukka Valste
WSOY, Vantaa 2004; 343 s.

Ihminen on aiotumainen, monisoluinen eläin, joka kuuluu selkäjänteisten luokassa selkärankaisten alaluokan nisäkäiden lahkoon. Selkärankaisten olemme sukua linnuille, matelijoille, sammakkoeläimille ja kaloille.

Esimerkiksi ihmisellä ja hiiressä oli yhteinen kantamuoto 80-70 miljoonaa vuotta sitten.

Ihminen on apina. Sekä ihmiset että simpanssit ovat itäapinoiden ryhmään kuuluvia ihmisapinoita, vieläpä samaan alaheimoon (Afrikan suuriin ihmisapinoihin) kuuluvia sukulaislajeja.

Gorillat eroavat meistä jonkin verran enemmän. Orangit ovat vielä erilaisempia. Pienet ihmisapinat (gibbonit) muistuttavat meitä enää vähän.

Uusimpien fossiililöytöjen perusteella näyttää siltä, että ihmisten ja simpanssin kehityslinjat erkanivat toisistaan suunnilleen 8-7 miljoonaa vuotta sitten Afrikassa.

Eron jälkeen ihmistymistä kohti kehittyneitä kädellisiä voidaan nimittää apinaihmisiksi. Ihmisen kehityslinjan sukupuun juuret ovat Tshadissa, jossa eläi sahelinapinaihminen seitsemisen miljoonaa vuotta sitten.

Tugeninapinaihminen kuuden miljoonan vuoden ikäisiä luita löytyi Pohjois-Keniasta vuonna 2000. Tästä "vuosituhannen esi-isästä" ei voi sanoa oikein mitään. Tarvitaan lisää fossiileita. Yhtä hyvin Orrorin tugenesis saattaa kuulua esimerkiksi simpanssin kehityslinjaan.

Etiopianapinaihmiset elivät Afrikan sarven alueella 5,8-4,4 miljoonaa vuotta sitten. Laji on

Australopithecusten (hentorakenteinen etelänapinaihminen) ja *Paranthropusten* (rotevarakenteinen etelänapinaihminen) lähisukulainen.

Näitä fossiilisia etelänapinaihmissukujen lajeja on tähän mennessä löytynyt ainakin yhdeksän. Niitä eli runsaslukuisina vuosien 5-1 miljoonaa välillä suuressa osassa Afrikkaa.

Käteväihminen vai käteväapinaihminen?

Biologi **Juha Valste** on tehnyt helppolukuisen perusoppikirjan. Hän kuvaa tilannetta tämän vuoden alussa. Vaikeinta tekstiä on viimeinen luku: erilaisten tieteellisten ajoitusmenetelmien esittely. Ymmärrettävää sekin silti on jopa minunlaiseni humanistin mielestä.

Hänen aikaisempi kirjansa Ihmisen kehitys (Kirjayhtymä, 1991) on jo osittain vanhentunut.

Juha Valste harmittelee tutkimusjoiden erimielisyyksiä ja runsasta uuden tiedon tulvimista. Tunnetaan kyllä aikamoinen joukko lajeja, joista tiedetään, missä ja milloin ne ovat eläneet. Mutta niiden väliset suhteet ovat useimmiten pelkkää arvausta.

Viittaaan kirja-arvosteluuni *Elämä maan päällä – kehityksen vai luomisen tulos?* VA-lehdessä nro 3/1997 ja lyhyeen korjaukseeni numerossa 4/1997.

Esitin silloin, että hentorakenteisten etelänapinaihminen haarasta kehittyi ihmisen suku homo. Tarkoitin käteväihmistä, habilista – aivan oikein! – mutta viime aikoina tiedemiesten enemmistö on kallistunutkin sille kannalle, että pitää puhua mieluummin käteväapinaihmi-

sestä (*Australopithecus habilis*) eikä mistään esi-ihmisestä. Asia on keskeneräinen ja kiistanalainen.

Palaan nyt takaisin ihmisen kehityslinjalle kaikkein tuoreimman tiedon valossa. Jätän jotkin tieteelliset nimet mainitsematta.

Kenianesi-ihminen vaelteli Itä-Afrikassa 3,5 miljoonaa vuotta sitten. Se muistutti turkanan esi-ihmistä, jonka elinaika ajoitui vuosiin 2,3-1,8 miljoonaa.

Afrikanpystyihminen (*Homo ergaster*) alkoi vaikuttaa Itä- ja Etelä-Afrikassa 1,8 miljoonaa vuotta sitten. Sen fossiileita on löydetty vuoteen 1,0 miljoonaa saakka. Nykyihminen polveutuu tästä lajista.

Kirjoitin vuonna 1997 sen tarkemmin erittelemättä erilaisista pystyihmisistä. Täsmennyksenä on todettava, että pystyihmiset jakaantuivat ainakin kolmeksi eri populaatioksi, jotka kehittyivät omiksi lajeiksi.

Homo erectus kulkeutui Kiinaan ja eri puolille Aasiaa ja eli siellä vuodesta 1,7 miljoonaa alkaen. Nuorimmat Jaavalta löytyneet pystyihmisfossiilit ovat ainostaan noin 40 000 vuoden ikäisiä.

Vielä on mainittava euroopanpystyihminen 0,9-0,7 miljoonan vuoden takaa. Heidän lajinsa ei ole vielä selvä. Ehkä ne olivat varhaisia heidelbergin ihmisiä.

Pullonkaulasta maailmalle

Heidelbergin ihmisen 0,6-0,2 miljoonaa vuotta vanhoja fossiileja on löytynyt sekä Afrikasta että Euroopasta ja Aasiastakin. Nämä ihmiset näyttivät jonkinlaiselta sekoitukselta pystyih-

misten, neandertalinihmisten ja nykyihmisten rakennepiirteitä. Tässä vaiheessa ihmisille kehittyi melkein samankokoiset aivot kuin on nykyihmisellä.

Mahdollisesti Afrikan heidelberginihmiset kehittivät uudeksi ihmislajiksi (*Homo helmei*), joka eli vuodesta 400 000 alkaen vuoteen 60 000 saakka ja joka jatkoi kehitystään nykyihmiseksi.

Euroopassa ja Keski-idässä heidelberginihmiset kehittivät neandertalinihmiseksi, joka vaikutti vuodesta 200 000 vuoteen 28 000.

Nykyihmisen (*Homo sapiens*) valtakausi alkoi 200 000 vuotta sitten. Kaikkien nykyisin eri väestöihin kuuluvien ja eri puolilla maailmaa elävien ihmisten DNA:t ovat hämmästyttävän samanlaiset. Geenien samanlaisuudesta on päätelty, että nykyihmistä kohtasi jokin suuri onnettomuus, romahdus, mikä tappoi melkein kaikki sapiensit sukupuuttoon.

Ehkä se johtui Pohjois-Suomatralla sijaitsevan Toban tulivuoren räjähdyksestä 73 000 vuotta sitten ja sitä seuranneesta yli vuosikymmenen kestäneestä lämpötilan rajusta laskusta.

Yhtä hyvin katastrofin syy on voinut olla esimerkiksi jokin uusi tai muuttunut tappava ja tarttuva sairaus. Kromosomista numero 12 onkin löydetty 90 000 vuoden takainen tietynlainen muutos.

Joka tapauksessa korkeintaan 2000 ihmistä selviytyi silloin hengissä jatkamaan sukua.

Yksi asia on varma. Todisteita on riittävästi osoittamaan, ettei yhdenkään uskonnon jumala ole meitä luonut. Lajien kehityminen aikaisemmista lajeista eli evoluutio on yksinkertainen ja myös ainoa selitys.

Asko Rantanen

Tasa-arvo ja demokratia elämän tarkoitukseen

WHAT'S IT ALL ABOUT?
PHILOSOPHY AND THE
MEANING OF LIFE

Julian Baggini

Granta Books, Suffolk, 2004

ISBN 1 86207 661 8, 204 sivua,
£9.82 + tilauskulut

Kustannus Oy Vapaa Ajatteli- ja Ab tuo maaliskuussa myyntiin Julian Bagginin teoksen "Ateismi: lyhyt johdatus". Eräs julkaistavan teoksen luvuista käsittelee elämän tarkoitusta. Tämän luvun Baggini on viime vuonna laa-

jentanut kokonaiseksi kirjaksi.

Mitä tahansa mieltä elämän tarkoituksesta ollaankin, Bagginin kirjalla on selvä tarkoitus. Kirjan tarkoitus on siirtää jumaluusoppineet, gurut, esasaariset ja keittiöpsykologit syrjään ja antaa ihmisille kehys, jonka puitteissa he voivat itse pohtia elämänsä tarkoitusta ja mielekkyyttä. Baggini haluaa asettaa tasa-arvon ja demokratian takaisin niille kuuluvalla paikalle ihmiselämän peruskysymysten pohdinnassa. Gurut ja "kaikkien alojen diletantit" hän haluaa siirtää syrjään.

Vaikka Baggini on koulutukseltaan filosofi, hän ajattelee harvinaisen paljon itse. Bagginin mielestä filosofienkaan määrää ei ole tarpeen lisätä, pikemminkin päinvastoin. Sen sijaan elämän perusasioiden ajattelemisen lisäämistä hän pitää suorastaan suotavana.

Kurt Baier piti lokakuun 15. päivänä 1957 merkittävän vir-

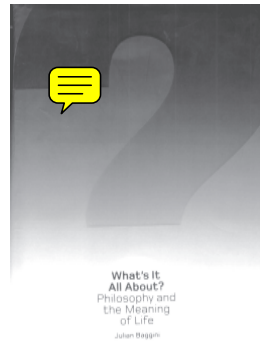
kaanastujaisesitelmän "The Meaning of Life (=elämän tarkoitus) Canberrassa Australiassa. Allekirjoittanut ja Janne Vainio ovat julkaisseet Vapaa Ajattelijassa tähän esitelmään perustuvan artikkelin elämän tarkoi-

tuksesta. Artikkelin perusajatus oli, että jopa sanalla "tarkoitus", elämän tarkoituksesta nyt puhumattakaan, on monia merkityksiä. Bagginin kirja käsittelee tunnetuimpia merkityksiä sanoille "elämän tarkoitus". Erilaisia vastauksia kysymykseen siitä, onko mielekästä

puhua elämän tarkoituksesta ollenkaan, ja jos on, missä mielessä, Baggini tarkastelee hyväntahtoisesti mutta kriittisesti.

Uskontojen vastaukset kysymykseen elämän tarkoituksesta Baggini kuitenkin määrätteisesti torjuu. Aluksi Baggini esittelee Morris Cohenin ja Ernest Nagelin teoksessa "An Introduction to Logic and Scientific Method" (Johdatus logiikkaan ja tieteelliseen menetelmään, 1934) esitetyn geneettisen virhepäätelmän. Syyllistymme geneettiseen virhepäätelmään, jos pidämme väitteen alkuperää sitovana todisteena väitteen oikeutuksesta. Elämän tarkoitusta ei siis voida päätellä elämän alkuperää tarkastelemalla. Sen enempää uskontojen kuin tieteenkään selitykset elämän alkuperästä eivät anna vastausta kysymykseen elämän tarkoituksesta.

Vastausta kysymykseen elämän tarkoituksesta ei liioin löy-

dy uskontojen väittämästä kuoleman jälkeisestä elämästä tai eräiden ennustamasta tulevaisuuden onnelasta. Mikä olisi iankaikkisen elämän tarkoitus?

Opiskeluaikoinaan Baggini meni mukaan hyväntekeväisyysjärjestöön. Siellä hän ihmetteli, että yliopistoon oli otettu ihmisiä, jotka eivät olleet itse älynneet, että köyhät ja kodittomat ihmiset ovat itse asiassa samanlaisia ihmisiä kuin he itse. Monet hyväntekeväisyysihmisistä olivat itse asiassa mukana pikemminkin lääkitäkseen omaa omaatuntoaan kuin köyhiä ja sairaita. Vaikka Baggini jäi hyväntekeväisyydestä pois, hän kuitenkin myöntää, että sillä on merkitystä, vaikka elämän tarkoitukseksi siitä ei ole.

Ihmislajin hyväksi toimiminen ei liioin kelpaa elämän tarkoitukseksi. Kuten **Richard Dawkins** on teoksessaan "Sokea kelloseppä" perinpohjaisesti esittänyt, evoluutiolla ei ole mitään päämäärää tai tarkoitusta (Richard Dawkins: *Sokea kelloseppä*. WSOY 1989).

Itsessään hyvät asiat kuten onnellisuus eivät liioin paljasta elämän tarkoitusta. Onnellisuusasiat Baggini ottaisi pois filosofeilta ja siirtäisi ne psykologeille. Onnellisuus vähentää tarvetta kysellä elämän tarkoitusta ja on muutenkin hyödyllinen.

Kaikki eivät voi olla menestyjiä tai voittajia. Menestyksen tai voiton tavoittelu eivät paljasta elämän tarkoitusta, vaikka osalle ihmisistä niillä on merkitystä.

Vaikka Baggini (mielestäni aivan oikein) vierastaa filosofien harrastamaa latinan kieltä, hän on ostanut yhden kirjan luvun muotisanonnalle "carpe diem" (= tartu hetkeen). Vaikka nykyhetkessä elämällä on hyvät puolensa, Baggini muistuttaa seurausten ja tulevaisuuden ajattelemisen

tarpeellisuudesta.

Itämaisten uskontojen ja mietiskelygurujen ihmisen oman minän häivyttämien ei saa Bagginiilta taputuksia. Oman minän täydellisestä katoamisesta käytetään yleisesti nimitystä kuolema.

Kaikkia muitakaan oppeja ei tarvitse opetella koko ikäänsä ymmärtääkseen niiden virheellisuuden. Suomalaisten "kulttuurien tutkijain" vaatimaa kauan kestävää ja syvällistä eläytymistä kaiken maailman oppeihin Baggini ei pidä tarpeellisenä. Sen sijaan järjen käyttö on sitäkin hyödyllisempää. Tietysti mieli on syytä pitää avoimena eli kuten **Kari Enqvist** Väinö Voipio -palkinnon luovutustilaisuudessa totesi, jos aurinko huomenna alkaa kiertää neliön muotoista rataa, käsityksiä on muutettava.

Kärsimykset eivät Bagginin mielestä mitenkään "jalosta" ihmistä. Viisaampaa on oppia muiden kuin itsensä kärsimyksistä. Lisäksi hän huomauttaa, että osa ihmisistä ei kärsimyksistään mitään opi, osa selviää kokonaan ilman kärsimyksiä.

Sian halventaminen (**J. S. Mill**: parempi onneton Sokrates kuin onnellinen sika) ei saa Bagginin kannatusta, ei liioin Sokrateen väite "tutkimaton elämä ei ole elämisen arvoinen". Eri ihmiset tarvitsevat eri asioita, esimerkiksi mainoslause "kaikki tarvitsevat oopperaa" ei voi pitää paikkaansa. Tarpeetoman laajamittainen elämän tarkoituksen tai minkään muun asian etsiminen ei saa Bagginin kannatusta.

Bagginin mukaan useimmat vastaukset kysymykseen elämän tarkoituksesta ovat virheellisiä, koska ne käyttävät sanoja "elämän tarkoitus" selaisessa asiayhteydessä, jossa elämällä ei ole tarkoitusta. Esimerkiksi luonnonilmiöllä elämä ei ole tarkoitusta.

Baggini.

Elämän tarkoituksella on kuitenkin myös järkeviä merkityksiä, eikä niiden ymmärtäminen Bagginin mielestä vaadi suurta viisautta. Järkevä vastaus kysymykseen elämän tarkoituksesta palautuu joukkoon erityiskysymyksiä siitä, mitkä asiat tekevät elämästä tarkoituksellisen ja arvokkaan. Bagginin mielestä on demokraattista ja tasa-arvoista, että meillä jokaisella on kyky ja vastuu keksiä ja ainakin osittain määrätä oman elämämme tarkoitus. Antiikin ajattelijain tavoin Baggini korostaa tasapainoa elämän aitousen ja onnellisuuden, muiden ihmisten huomioon ottamisen, ajan hallinnan, elämän hallinnan jne. välillä. Yksinkertaista reseptiä täyteen ja tyytyväiseen elämään ei ole, väittivät gurut ja keittiöpsykologit mitä tahansa.

Tätä Bagginin teosta tuskin suomennetaan. Keittiöpsykologien ja gurujen kirjat myyvät tätä paremmin. Kun kouluissa opetetaan englantia ja kun opinnoissakin tarvitaan ja opitaan englantia, suosittelen Bagginin ja muiden hyvien kirjoittajien lukemista alkukielellä. Kirjat voi nykyään tilata kätevästi esimerkiksi osoitteesta **www.amazon.co.uk**, ne voi maksaa suoraan luottokortilla ja ainakin näin pienet kirjat tulevat kotiin postiluukusta.

Miltä tuntuisi ajatus nuorille englanninkielentaitoisille tarkoituksesta elämäntarkoituksesta, jonka vetäjä olisi vaikkapa Julian Baggini itse?

Erkki Hartikainen

Kristinuskon lyhyt ylistys

TUNTEMATON JUMALA,
KOHTI HENGELLISTÄ
TÄYTYMYSTÄ, kirjoittanut
Alistér McGrath, SLEY-Kirjat,
Espanja, 2000
ISBN 951-618-421-9, 123 sivua,
kovakantisena Kirjatorilta 6 €

Heti alkuun on syytä todeta, että ainoa syy tämän kirja-arvostelun julkaisemiseen on, että tämän saarnan kirjoittaja **Alistér McGrath** on kirjoittanut tässä lehdessä aikaisemmin arvostellun kirjan Ateismin lyhyt historia. Kirjoittajan kristillisyyden perusteella ei voida päätellä kirjoittajan asiantuntemattomuutta ateismin suhteen, mutta asiantuntemattoman ateismin historian perusteella tällainen asiantuntemattomuus voidaan päätellä.

Nyt arvosteltava kirja on kovakantinen ja luontoa säästämättömälle paksulle valkoiselle paperille painettu. Jokaisella sivulla on hyvin vähän tekstiä. Sen sijaan kirjassa on runsaasti "luonnon kauneutta" korostavia värikuvia ja uskonnollista taidetta. Olen juuri taittamassa ensimmäistä suomenkielistä ateismin oppikirjaa, Julian Bagginin teosta *Ateismi, Oikein lyhyt esittely*. Meidän kirjamme painetaan pehmeäkantisena ja mustavalkoisena.

McGrathin kirja on itse asiassa pitkäkökö saarna. Teoksen perusajatus tulee ilmi jo ensimmäiseltä varsinaiselta sivulta (sivu 7). Tämä ajatus tunnetaan sosiaalipsykologiassa nimellä niukkuuden laki. Niukkuuden lain mukaan "nälkä kasvaa syötäessä" eli useimmille ihmisille ei riitä mikään saavutus. Vaikka kaikkea olisi, aina vaan halutaan lisää.

Niukkuuden lain jumalatodistus

"Niukkuuden lain jumalatodistus" etenee seuraavasti. Koska täytymyksen kaipuumme on loppumaton, se saattaa viitata johonkin meille vielä tuntemattomaan, johonkin meitä suurempaan, Jumalaan. Tässä kirjan sisältö oikeastaan olikin. Kirjan sivulla 13 tosin mainitaan vielä "marxismin romahduksen jumalatodistus".

Sivulla 21 niukkuuden lain jumalatodistusta täydennetään toteamalla, ettei siitä, että kaipaamme jotakin, voida päätellä sitä, että kaipausten kohdetta ei olisi olemassa. Tietäakse-

ni logiikka ei sano mitään kaipauksesta. Sen sijaan olemassaolon oletaminen edellyttää aivan oikeita todisteita, ja niitä kirjoittaja ei missään kirjansa kohdassa esitä.

Sivulla 23 kirjoittaja esittää kaikkein huvittavimman väitteensä. Hän väittää, että niillä, jotka ovat syyllistyneet vakaviin ihmisoikeusrikoksiin, olisi syytä toivoa, ettei jumalaa olisi olemassa. Hän käyttää esimerkkinä Stalinia ja Hitleriä. Hän ei ollenkaan huomaa, että Rooman paavi olisi aivan yhtä hyvä esimerkki.

Sivulla 26 kirjoittaja toteaa, että ihmisluonto kaipaa jotakin arvokasta. Mieleen tulee väistämättä eräs virkamies... Sivulla 28 hän esittää "vihjeiden todistuksen". Sivulla 29 hän esittää vihjeenä, että maan päällä tuntemamme ilo on kuin jonkun suuremman esimakua. Hän jättää mainitsematta, minkä esimakua on maan päällä tuntemamme suru.

Sivulla 58 kirjoittaja aloittaa terhopursiaismaisen tarinan siitä, kuinka jumala tuli itse maan päälle ilmoittamaan itsestään. Hän jättää viisaasti mainitsematta, että tulivathan ne maan päälle hindujumalatkin – muinaisten tarujen mukaan. Sivulla 102 hän täydentää todistusaineistoaan viittaamalla "kuoleman rajamailla" – kokemuksiin. Samalla sivulla selviää (Raamattuun perustuen), että taivas on kaupunki eikä mitään maaseutua.

Jumalan ristiinnaulitsemista kirjoittaja selittää siten, että siinä Jumala maksaa lunnaita itselleen. Samalla tulee todistetuksi, että kuoleman jälkeistä elämää on olemassa, koska Paavalikin oli siitä vakuuttunut. Sen pituinen se.

Erkki Hartikainen

Uskonnonvapauskomitean harhat

Uskonnonvapauslaista ehdotuksen tehnyt komitea toimi harhojen vallassa. Siksi uskonnonvapautta koskee nyt neljä ikärajaa. Lain huononnut lausuma on jätettävä toteuttamatta, ja on asetettava uusi uskonnonvapauskomitea.

Jouni Luukkainen

Saatetaan havaita, että uskonnonvapauskomitean ehdotus (2001) uudeksi uskonnonvapauslaiksi perustui uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyden osalta seuraaville kolmelle keskeiselle periaatteelle.

Yksinkertaisuusperiaatteen mukaan uskonnollisesta yhdyskunnasta eroamiseen pitää riittää henkilön kirjallinen ilmoitus maistraatille tai uskonnolliselle yhdyskunnalle. Vanhan lain henkilökohtaisen käynnin ja harkinta-ajan vaatimuksista oli välttämätöntä luopua; tahdonilmauksen on riittävä. Tämän periaatteen merkitys on käynyt ilmeiseksi. Kirkosta eroaminen on nyt niin helppoa kuin se nykytekniikalla voi olla; loukkaavat ja tarpeettomat eroamisen hankaluudet ovat jääneet taakse. Ihmiset ovat rohkaistuneet jättämään kirkon. Kirkko puolestaan etsii keinoja helpottaa kirkkoon liittymistä luopumatta silloin tietystikään kasteen ja rippikouluiän saavuttaneilla konfirmaation vaatimuksesta. Tampereen seurakuntayhtymä julkisti 2.12.2004 verkkosivunsa, joiden mukaan konfirmoitu kirkosta eronnut voi palata kirkon jäseneksi ilmoittamalla tästä valmiilla kirjelomakkeella; käytäntö levinnee piankin kaikkiin seurakuntiin.

Päätösperiaatteen mukaan lapsen uskonnollisen aseman muutoksen pitää perustua erilliseen huoltajien yhteiseen päätökseen. Huoltajat saavat muuttaa 12 vuotta täyttäneen lapsen uskonnollisen aseman kuitenkin vain hänen kirjallisella suostumuksellaan. Oli välttämätöntä luopua vanhan lain seuraamisperiaatteesta, jossa lapsen uskonnollisen aseman tuli olla sama kuin äidillä tai, vanhempien sopiessa, isällä. Tämä peri-

aate ei koskaan edes täysin toteutunut. Kirkkolakia on muutettu vastaavasti; niinpä huoltajien erotessa kirkosta he voivat nyt jättää lapsen kirkon jäseneksi. Viranomaiset eivät myöskään automaattisesti kirjaa kirkkoon kuulumatonta kastettua lasta kirkon jäseneksi kirkosta eronneiden huoltajien palatessa kirkon jäseniksi; aiemmin näin kaiketi tapahtui.

Rajoitusperiaatteen mukaan huoltajat saisivat muuttaa lapsen uskonnollisen aseman vain samaksi kuin on yhdellä huoltajista (huoltajan uskonnollisen aseman samanaikaisen muutoksen tapaus sisältyy tähän). Tämä on vanhan lain seuraamisperiaate päätösympäristössä. Kirkkoon kuuluvat huoltajat voisivat silloin irrottaa lapsen kirkon jäsenyydestä vain yhden huoltajista erotessa kirkosta. Kirkkoon kuulumattomat huoltajat voisivat samoin liittää lapsen kirkon jäseneksi vain, jos yksi huoltajista liittyisi kirkon jäseneksi. Toki 15 vuotta täyttänyt lapsi voisi kuten vanhankin lain aikana päättää uskonnollisen asemansa muutoksesta huoltajien suostumuksella. Komitean tärkein syy rajoitusperiaatteelle oli selvästikin estää alle 15-vuotiaiden lasten kirkosta eroaminen; sen rinnalla komitealle eivät merkinneet mitään ne alle 15-vuotiaat, jotka haluaisivat liittyä kirkkoon. Komitea katsoi olevansa huoltajia pätevämpi sanomaan, mikä lapsen etu kussakin yksittäisessäkin tapauksessa on.

Ensimmäiset kaksi periaatetta oli siis välttämätöntä toteuttaa kun lainsäädäntöä kerran ajanmukaistettiin, ja ne tulivatkin lakiin. Mutta rajoitusperiaatetta ei luontensa puolesta ollut mitenkään välttämätöntä

toteuttaa. *Laissa rajoitusperiaatetta ei toteutetukaan, eli laissa siis toteutettiin sen vastakohta.* Opetusministeriössä tapahtuneessa uskonnonvapauslain jatkovalmistelussa (2001-2002) rajoitusperiaate nimittäin poistettiin. Hallituksen esityksen mukaan lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät pääsäännön mukaan huoltajat yhdessä, rajoituksitta. Lapsen uskonnollinen asema on täten riippumaton siitä, mikä kunkin huoltajan oma uskonnollinen asema on. Huoltajien suvereeni päätösvalta perustellaan hallituksen esityksessä rinnastamalla lapsen uskonnollisesta asemasta päättäminen ennenkaikkea lapsen kasvatuksesta päättämiseen. Eduskunta hyväksyi yksimielisesti ja muutoksitta hallituksen esityksen tämän kohdan sen perusteluineen.

Rajoitusperiaatteesta luopuminen on mielestäni uuden uskonnonvapauslain oleellisin ja paras uudistus.

Komitean harha

Aivan ilmeisestikin uskonnonvapauskomitea ajatteli rajoitusperiaatteen sallimaa lapsen uskonnollisen aseman muutosta vain tietty tilanne mielessään. Nimittäin se tilanne mielessään, että se huoltaja, jonka uskonnollisen aseman mukaiseksi huoltajat lapsen uskonnollisen aseman muuttaisivat, säilyttäisi tämän (mahdollisesti uuden) oman uskonnollisen asemansa pysyvästi. Tällöin siis lapsen uusi uskonnollinen asema olisi pysyvästi sama kuin tällä huoltajalla, ja vain tällöin tämän huoltajan uskonnollisella asemalla voisikin mahdollisesti olla merkitystä lapselle. Toisin sanoen tilanne olisi kuten vanhan lain seuraamisautomaatiikan aikana.

Mutta komitea toimi harhan vallassa sikäli kuin se ajatteli tällä estävänsä kirkkoon kuuluvien huoltajien päätöksellä tapahtuvan lapsen kirkosta eroamisen. Tällaiset huoltajat, jos he ovat konfirmoituja (kuten tavallisimmin), voisivat nimittäin rajoitusperiaatteen voimassa ollessa toteuttaa tällaisen päätöksensä seuraavanlaisella kirjeellä kirkkoherranvirastoon. Kirjeessä ensin toinen huoltajista ilmoittaisi eroavansa kirkosta, sitten huoltajat yhdessä ilmoittaisivat lapsen eroavan kirkosta, lapsen allekirjoittaessa tarvittaessa suostumuksensa tälle, ja lopuksi kirkosta juuri eronnut huoltaja

ja ilmoittaisi liittyvänsä takaisin kirkkoon. Kirkkoherranvirasto rekisteröisi nämä ilmoitukset tässä järjestyksessä samalla kertaa ja samalla päivämäärällä; viimeisenkin ilmoituksen ainakin siis jo Tampereella.

Täten huoltajat olisivat saaneet tahtonsa toteutetuksi: lapsi olisi siirtynyt kirkon ulkopuolelle heidän itsensä jatkaessa kirkon jäsenenä.

Tarvittavalla toisen huoltajan olemattoman pituisella kirkosta erossa ololla ei voisi olla mitään esimerkiksi kasvatuksellista merkitystä lapselle, eikä sille löydy mitään perustelua komitean mietinnöstäkään. Tuskin sillä voisi olla merkitystä kirkollekaan sikäli, että kirkkohon ei esimerkiksi ole koskaan erottanut kastamatta jätetyn lapsen huoltajia jäsenyydestään.

Huoltajien pystyessä joka tapauksessa toteuttamaan lasta koskevan tahtonsa suhteellisen yksinkertaisesti yhdellä asiakirjalla tämä päätöstilanne olisi tietysti otettava uskonnonvapauslain kannalta vakavasti omana tapauksenaan. Yksinkertaisuusperiaatteen pitäisi tietysti silloin koskea tätäkin päätöstapausta, eli päätöksen toimeenpanoa ei saisi hankaloittaa tarpeettomasti. Mutta toiselta huoltajalta tarvittava kumoutuva kirkosta eroaminen olisi selkeästi vastoin yksinkertaisuusperiaatetta. Siis huoltajien ilmoitus lapsen kirkosta eroamisesta pitää riittää sellaisenaan.

Päätösperiaatteesta lipsuminen edes osittain kuvaamani huoltajien menettelyn estämiseksi ei tietysti tulisi sekään kyseeseen.

Komitean kaikkien kolmen periaatteen yhtäaikainen ottaminen lainsäädäntöön johtaisi siis ristiriitaisiin seurauksiin. Tätä komitea tuskin huomasi. Ei se muuten olisi ehdoin tahdoin halunnut ehdottaa varmaankin kestäväksi tarkoittamaansa lakia, joka ajaisi ihmisiä vailla laissa hyvin perusteltua syytä eroamaan kirkosta ajaksi, jonka pituus jäisi riippumaan vain virkailijan sorminäppäryydestä.

Sellaisellahan olisi myös ratkaiseva ero siihen verrattuna, että ihminen liittyisi yhden päivän ajaksi kirkon jäseneksi uskonnollisen toimituksen osallisena olemista varten, oman sylilapsen kastattaminen siihen mukaanlukien. Mutta tulisiko toisaalta jälkimmäistä edistää edelliseen pakoittamalla?

Olisikohan komiteakaan katsonut rajoi-

tusperiaatteensa toteutuvan edes komitean kannalta riittävän hyvin, kun rajoitus olisi kuitenkin niin helposti kierrettävissä ja kun vaadittava kiertämismenetelmäkin olisi hyvin epäkunnioittava niin huoltajia kuin kirkkoherranvirastojaakin kohtaan?

Komitean harha näkyy siinäkin, että se selvästi ajatteli, että sen ehdottaman lain mukaan vasta 15 vuotta täyttänyt kirkkoon kuuluvien huoltama lapsi voisi aloitteestaan erota kirkosta, jos hänellä on tästä yhteisymmärrys huoltajien kanssa. Mutta todellisuudessaan mitään ikäraja ei olisi ollut, koska huoltajathan olisivat saattaneet suostua tätä varten kiertämään rajoitusperiaatteen. Sikäli jo komitean olisi pitänyt paljon vakavammin harkita kysymystä, eikö 12 vuoden ikärajan tulisi antaa lapselle pelkän vastaanpano-oikeuden lisäksi myös virallinen oikeus muuttaa uskonnollinen asemansa huoltajien suostumuksella.

Huononnukslausuma

Eduskunta hyväksyi 16.12.2003 yksimielisesti uskonnonvapauslakia täydentävän lapsen kirkon jäsenyyden edellytyksiä koskevan kirkkolain muutoksen ja samassa yhteydessä, äänestyksen jälkeen, lausuman, joka asiallisesti ottaen vaatii hallitusta tekemään esityksen uskonnonvapauslain muuttamiseksi rajoitusperiaatteen mukaiseksi. Tästä olen kertonut aiemmin (*Vapaa Ajatteli* 1/2004). Kirjoitukseni toimitin opetusministeriöön helmikuussa 2004 heti sen valmistuttua (ja vastaavasti teen tämänkin kirjoitukseni kanssa), mutta silloin en rajoitusperiaatteen kiertämismahdollisuutta vielä huomannut.

Valtioneuvosto päätti 30.12.2003 ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin. Tämä selvisi hallituksen 2.4.2004 eduskunnalle antamasta toimenpidekertomuksesta vuodelta 2003 (opetusministeriön osuus).

Kristillinen viikkosanomalehti Kotimaa kertoi lausumasta 2.1.2004 ja viittasi asiaan lyhyesti vielä 14.5.2004. Muutoin lausuma ei kai ole saanut sanomalehtijulkisuutta; sen uskallan sanoa, koska olen vartavasten seurannut lehtiä laajalti. Vain uskonnonvapauskomitean varapuheenjohtajana toiminut **Juha Seppo** esitteli lausumaa *Teologisessa Aikakauskirjassa* 2/2004.

Olivatko lausuman takana olleet valinnat siis tahallisen vaikenemisen linjan, jotta ihmiset eivät olisi ehtineet edes oivaltaa, minkä vapauden he olivat saaneet, ennen kuin se jo heiltä vietiäisiin? Vai olivatko tiedotusvälineet päättäneet, että ne eivät ainakaan avoimesti lähde lausumaa kannattamaan?

Itseni ongelma oli, kuinka yrittää puhua suuren yleisön parissa lausumaa vastaan niin, ettei samalla mainostaisi lausumaa. Joka tapauksessa tein vapaa-ajattelijoiden mielenosoitukseen 22.9. eduskunnan lisärakennuksen avajaisten yhteydessä julisteen "Viedäänkö huoltajilta uusi päätösvalta?".

Tarjotessani lokakuussa turhaan kahteen eri lehteen uskonnonvapauslain puolustukseksi vääntämiäni vastineita keksin, että lausuma johtaisi toteutuessaan keinoitekoisiin yhden päivän mittaisiin kirkosta eroamisiin. Tämän havainnon tiedotin heti opetusministeriöön.

Sitten lokakuun lopussa kysyin suoraan opetusministeriöstä, mikä lausuman tilanne on. Suuresti ilahduttavaksi vastaukseksi sain, että *opetusministeriössä ei ole vireillä uskonnonvapauslain muuttamista koskevia säädöshankkeita*. Opetusministeriö kuulemma

Mielenosoitus valtiollisia taikamenoja vastaan

Vapaa-ajattelijain liitto järjesti mielenosoituksen 2.2. valtiopäivien avajaisten yhteydessä pidettävän valtiopäiväjumalanpalveluksen ajaksi. Teemanä oli "Sekulaarin valtiovallan puolesta – valtiollisia taikamenoja vastaan", ja samalla myös levitettiin ohikulkijoille tietoa siitä, millä tavoin uskonottomien oikeudet ovat yhä jääneet toteutumatta. Mielenosoitus sai myönteistä huomiota useiden ohikulkijoiden taholta.

Tälläkin kertaa paikalle ek-syi muutama uskovaan todiste-lemaan oman vakaumuksen-sa puolesta ja puolustelemaan uskonnonopetusta tärkeänä suvaitsevuuskasvatuksena.

Mielenosoituksella valtiopäiväjumalanpalveluksen aikana on jo jonkin verran perinteitä. Aikaisemmin tiedetään helsinkiläisen vapariaktiivi **Ilmari Huuskosen** pitäneen jopa yhden hengen mielenosoituksia joutuen poliisin pidättämäksi. ■

Kirpeästä pakkasesta huolimatta kymmenkunta rohkeaa saapui Senaatin-torille osoittamaan mieltä taikamenoja vastaan. Kuvassa näkyvissä olevat henkilöt (vas.): Hannu Töyri, Veikko Laine, Jouni Luukkainen, Tuomo Aho.

seuraa uuden lain toimivuutta, mutta niinhän ministeriöt aina. Opetusministeriö oli siis pitänyt jo syksyllä 2003 eduskunnalle esittämänsä kannan, että lakia ei tule muuttaa.

Lausuman pysähtyminen oli ymmärtääkseni tullut jo aiemmin sitä ajaneidenkin tietoon, ja tämä kaiketi oli yksi heidän vaikenemisensa syy.

Joulukuussa kävi selväksi, että julkisuudessa oikea lähetystymistapa asiaan olisi keskittyä yksin siihen, että lausuma johtaisi ristiriitaiseen lainsäädäntöön. Tämä joh-ti maksulliseen ilmoitukseeni 21.1.2005 Helsingin Sanomissa; kerroin, että yhdistykse-ni Pääkaupunkiseudun vapaa-ajattelijat ry ryhtyisi lausuman toteutuessa levittämään kirjelomaketta lausuman kiertämistä varten. Kun saatoin kertoa verkko-osoitteemme www.ateistit.fi ja osoitin olevani valmis maksamaan julkisuudesta, kävi toivoakse-ni selväksi, että lomake todellakin tulisi tarvittaessa kaikkien tietoon ja että tämä tosi-asia olisi siis otettava huomioon lausumaa arvioitaessa.

Nähtäväksi jää, onnistuinko ilmoituksel-lani viemään kaikilta halut puolustaa lausumaa.

Parasta olisi, jos eduskunta saisi jo halli-

tuksen kertomusta vuodelta 2004 käsitellessään mahdollisuuden päättää antaa lausuman raueta tyhjiin, ja se myös niin tekisi.

Uskon lausuman saavan toivomani koh-talon. Silloin lausumalla olisi kuitenkin saavutettu jotain hyödyllistäkin. Lausumaa ajaneet halusivat nähdä uskonnonvapaus-laissa sellaisia rajoituksia, joita siinä ei ole. Saadakseen näkemyksensä toteutumaan käytännössäkin he halusivat selvyiden vuoksi saada uskonnonvapauslain muute-tuksi lausumallaan. Mutta kun lausuma ker-ran laadittiin ja sen sitten annetaan hyvästä syystä raueta, niin samalla raukeavat puheet lain tulkintaongelmista.

Kuten olen jo aiemmin osoittanut (*Vapaa-Ajatteliija* 2-3/2002 ja 1/2004), on 18 vuoden korkea ikäraja uskonnollisesta asemasta itsenäisesti päättämiseksi yhteensopimaton nykylukion kurssimuotoisuuden kanssa sikäli, että uskonnon kursseista voi nuori kieltäytyä jo ennen kirkosta eroamistaan ja että tätä kautta nuori voi nimenomaan painostaa huoltajat suostumaan kirkosta eroamiseensa. Komitean harha oli, että epäämällä suostumuksen-sa nuoren kirkosta eroamiselle huoltajat voisivat pakottaa nuoren uskonnonope-

tukseen, kuten luokkamuotoisen lukion aikana pystyivätkin.

Neljä ikärajaa

Uskonnonvapauskomitean ehdotuksen perustuminen harhoihin ja ehdotuksen vain osittainen korjaaminen voimaan tullessa laissa on johtanut harhat paljastaneen neljään uskonnonvapautta koskevaan ikärajaan. Kuitenkin kahden pitäisi riittää kaikkien kannalta, paitsi niiden, joille vasta yksi riittäisi.

Huoltajien päätöksellä tapahtuvalle lapsen kirkosta eroamiselle ei ole ikärajaa. Sen tähden ja siitä huolimatta laissa on kaksi tarpeettomasti samankaltaista ikärajaa, 12 ja 15 vuoden ikärajat. Toki 12 vuotta täyttäneen vastaanpano-oikeudella on itsenäinen merkityksensä. Kuitenkin kirkkoon liittymiselle ilman vanhemman tai huoltajan kirkon jäsenyyttä on 12 vuoden ikäraja. Ikärajojen samantapaisuus heijastui Kirkon tiedotuskeskuksenkin puhetavassa sen uutisoidessa toukokuussa 2003 kirkolliskokouksen päätöstä tästä lapsen kirkon jäsenyyden edellytyksiä koskevasta kirkkolain muutoksesta. Muutoksen kerrottiin mahdollistavan kirkkoon kuulumattoman rippikouluun osallistuvan (alle 15-vuotiaan) nuoren liittymisen kirkon jäseneksi *nuoren ja hänen huoltajiensa suostumuksella*. Asiallisesti ottaen huoltajien suostumuksesta varmaan onkin kyse, vaikkei uskonnonvapauslaissa niin luekaan.

Kaiketi peruskoulun kahdeksannen luokan syksyllä uskonnon tunneilla kerrotaan samoin, että rippikoululainen voi liittyä kirkkoon huoltajien suostumuksella, vaikka muodollisuudet sitten eroavatkin sen mukaan, täyttääkö nuori 15 vuotta ennen vai jälkeen rippikoulun. Tuolloin nuorelle myös selviää, että hän pääsee eroamaan kirkosta omalla ja huoltajiensa suostumuksella.

Peruskoulussa syntyy siis uusi oleellinen **14 vuoden ikäraja tiedon saamiselle**. Oikeus saada tieto on puolestaan se seikka, joka antaa lapselle tosiasiallisen aloiteoikeuden tehdä päätös uskonnollisen asemansa muutoksesta huoltajien suostumuksella. Mutta millä oikeudella tämän ikärajan annetaan asettua rippikoulun mukaan?

Harhassaan pystyvä rajoittamaan uskonnonvapautta enemmän kuin oli mahdollis-

takaan ei uskonnonvapauskomitea kyennyt näkemään, että tiedonsaantioikeuden ikärajan olisi toki oltava 12 vuotta. Johdonmukaisuuden vuoksi ja tiedonsaannin takaimiseksi olisi silloin jo tämänikäisellä oltava lainkin puolesta oikeus huoltajien suostumuksella itse liittyä uskonnolliseen yhdyskuntaan tai erota siitä.

Ylin 18 vuoden ikäraja on omantunnon narkojen lukion opiskelijoiden omin toimin murrettavissa. Sen tähden sekä vallitsevan rippikouluiän vuoksi tämä ikäraja olisi alennettava 14 vuoden ikärajaksi. Tässä tilanteessa 12 vuoden ikärajan olisi tuotava nykyisen 15 vuoden ikärajan tuomat oikeudet, jotta porrastus olisi oikea.

Vapauden lisääminen johtaisi linjakaampaan lainsäädäntöön.

Uskonnonopetus

Uskonnonopetus on mielestäni uskonnon harjoittamista edelleenkin, vaikka sen nimeksi tuli tunnustuksellisen sijasta oman uskonnon opetus.

Tämän paljastaa jo eduskunnassa uskonnonvapauslain lähetekeskustelussa lainattu ote tuolloisista opetushallituksen luonnoksista perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiksi: Uskonnonopetuksen yksi tavoite on, että oppilas oppii näkemään Jumalan vaikutuksen maailmassa. Mutta sellainen näkeminen on uskonnon tunnustamista, ja siihen opettaminen uskon synnyttämistä ja siis uskonnon harjoittamista.

Oppikirjojen läpikäyntini (*Vapaa Ajatteli* 2-3/2002) vahvistaa näkemykseni. Esimerkiksi silloin mainitsemani oppikirjasarjan (kuulemma markkinajohtajan) osa 3-4 esittää pohdittavaksi kysymyksen, mitä olisi tapahtunut, jos Jeesus *ei* olisi noussut kuolleista.

Uskonnonopetuksen puolestapuhujista taas käytännöllisen teologian dosentti Tapio Lampinen todistaa samaa vastaukseen Helsingin Sanomissa 24.1.2004 **Terho Pursiaisen** kirjoitukseen: "poliittisilla päätöksillä ... on taattava se, että kaikilla säilyy mahdollisuus saada tietoa tästä halusta [olla tekemisissä pyhän kanssa]".

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset mainitsevatkin opetuksen uskonnon harjoittamisen osana siinä kuin hartaudenharjoituksenkin.

Eduskunta kuitenkin päätti, että uskonnonopetus ei ole uskonnon harjoittamista. Näin se välttyi loukkaamasta perustuslakia säilyttäessään uskonnonopetuksen pakollisena kirkon jäsenille.

Uskonnonopetuksen omantuntonsa vastaisena uskonnon harjoittamisena kokeva oppilas ei siis voisi siitä kieltäytyä vetoamalla perustuslakiin. Mutta hänellä on mielestäni silti perustellusti *moraalinen* oikeus kävellä ulos uskonnonopetuksesta koska tahansa.

Nykyisen kaltaisessa lainsäädännössä tämä olisi parasta ja aivan mahdollista ottaa huomioon sallimalla 12 vuotta täyttäneen lapsen päättää itsenäisesti uskonnollisesta asemastaan sekä samalla myös katsumusopetuksestaan jo peruskoulun puolella lukion opiskelijoita koskevin säännöin. Elämäntutkimustiedon opetus olisi tällöinkin avoin vain uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomille, perusteluna nyt uskonnottoman katsomusvähemmistön suojeleminen.

Mutta tämäkään ei riittäisi pelastamaan koulunsa aloittavaa siltä uskonnolliselta mielen raiskaukselta, jollainen uskonnonopetuksena kohtasi ainakin itseni. Alhainenaan ikäraja ei myöskään olisi merkityksellinen arvatenkaan kuin pienehkölle joukolle koululaisia, sillä monista eri syistä suurempi olisi se joukko, joka havahtuisi vasta koulun päätettyään huomaamaan sen pahan, mitä heille olikaan uskonnonopetuksessa tehty.

Vasta maallisuusperiaatteen ottaminen perustuslakiin toteuttaisi uskonnonvapauden koulussa. Tarkoitan nyt Ranskan mallia.

Tuolloinkin voisi olla yksityisiä kouluja, joissa olisi uskonnonopetusta. Mutta ymmärtääkseni oppilas voisi tästä opetuksesta kieltäytymällä saada opetusviranomaisen toimesta siirron julkisen vallan kouluun, jossa ei olisi uskonnonopetusta.

Valtion maallisuus on kuitenkin kaukana. Uskonnonvapauskomitean päätavoite oli lainsäädännön teknisen ajanmukaistamisen ja uuden perustuslain huomioonottamisen välttämättömyydenkin tilanteessa torjua maallisuusperiaate ja säilyttää (peruskoulussa) pakollinen uskonnonopetus kirkon jäsenille. Tässä se onnistui, eikä muutosta ole odotettavissa kuin yhteiskunnallisen ilmapiiirin tuntuvasti muuttuessa.

Uusi uskonnonvapauskomitea

Lapsen uskonnonvapauden edistämistä haluavan on nykyisellään tuloksiin päästykseen tyydyttävä tavoittelevaan uskonnonvapauslain ikärajojen alentamista. Vaikka tämä tavoite on vähäisempi kuin uskonnonopetuksen lakkauttaminen, sen kannatus voisi silti olla pienempi kuin jälkimmäisen kannatus, koska sitä ei kenties yhtä moni kokisi omakohtaiseksi. Toisaalta tavoite voisi saada laajemman hyväksynnän.

Joka tapauksessa tavoite on realistinen. Uskonnonvapauskomitea epäonnistui harjoituksensa tähden tässä kysymyksessä, jossa sen pyrkimystä pysyttää esteet lasten ja nuorten kirkosta eroamiselle on käsittäkseni pidettävä vain sen sivutavoitteena, ja laki on nyt linjaton. Yllä esitin perustelut toisaalta ikärajaparille (14,12) ja toisaalta yhdelle ainoalle 12 vuoden ikärajalle.

Näiden vaihtoehtojen vertailussa oleellisin on, että 12 vuotta täyttänyt, joka haluaa erota kirkosta uskonnonopetuksen tähden, tekisi tällöin hyvin kypsän ratkaisun, koska hän kerran ottaa kirkon mitaksi kirkon opin. Huoltaja taas saattaa olla kirkon jäsen tradition vuoksi ilman, että on kirkon opin kannalla. Eikö huoltaja olisi silloin epäkypsä eväämään suostumuksensa lapsen kirkosta eroamiselle? Jos huoltaja taas on kirkon opin kannalla, voisiko hän ymmärtää, että toinen ei ole? Ylipäätään puhe huoltajien suostumuksesta viittaa {huoltajien} kypsytyksen tilanteeseen suhtautumisessa. Suostumusta pyytävä lapsi on jo itse ratkaisunsa kypsynyt. Huoltajien suostumusta ei siksi pidä laissa vaatia.

Voidaan sanoa, että komitea onnistui sen itsensä ja ajallisesti kestävä tuloksen kannalta katsoen päätavoitteessaan, joka koskee suuria joukkoja, ja epäonnistui sivutavoitteessaan, joka koskee pieniä joukkoja. Siksi pitäisi olla mahdollista avata uskonnonvapauslaki ikärajakysymyksen osalta, ja näiltä osin perusopetuslakikin, jotta lainsäädäntöä voitaisiin tarvittavasti oikaista.

Esitän, että nimitetään aiempaa laajapohjaisempi uusi uskonnonvapauskomitea tehtävänänsä ikärajojen uudistus. Kysymys tulisi ottaa vaikkapa seuraavaan hallitusohjelmaan. ●

61. vuosikerta, 11.3.2005

Julkaisija

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vastaava toimittaja

Erkki Hartikainen

Käsityöläisentie 17 A 1, 00750 Helsinki

Puhelin 040-565 1271

Sähköposti etkirja@dlc.fi

Päätoimittaja

Janne Vainio (GSM 050-365 6808)

Seuraavaan lehteen tarkoitettu aineisto lähetetään toimitukselle 15.4.2005 mennessä mieluiten sähköpostina (liitteet .rtf tai tekstimuodossa) tai levykkeellä

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

Vapaa-ajattelijain liitto/Toimisto

Neljäs linja 1, 00530 Helsinki

Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602

val@vapaa-ajattelijat.fi

Ilmoitushinnat

Koko sivu 235 €

Puoli sivua 135 €

1/4 sivua 90 €, 1/8 sivua 50 €

Lisävärit sopimuksen mukaan

Tilaushinta

22 €/vuosi

Kuusi numeroa vuodessa

Painos 1 800 kpl

Painopaikka Uusimaa Oy

ISSN 0355-8703

Vapaa Ajattelija on Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto Kultti ry:n jäsen.

Kirjoitukset eivät välttämättä edusta lehden toimituksen ja julkaisijan näkemystä.

Pyhällä sanalla päähän

4.2.2005 jaa oli iltapäivälehdessä lööpissä seuraava uutinen: "Kirkkoherra löi vaimoaan päähän raamatulla". Vapaa-ajattelijat ei tietysti hyväksy minkäänlaista väkivaltaa, ei henkistä eikä fyysistä. Kuitenkin nyt herää mielenkiintoinen juridinen ongelma.

Fyysisesti raamatun massa on noin 1 kg, riippuen painoksesta. Kuitenkin se on Jumalan Sanaa. Mikä on Jumalan sanan "paino-arvo"? Teologien mielestä tietysti mitattaamattoman suuri. En karehdi tuomarin osaa. Jos lyö vaimoaan kasalla paperia, selviää varmasti pahoinpitelyltä muutaman kymmenen euron sakolla.

Entä jos on kysymyksessä "Jumalan mitattaamaton Sana"? Silloin on kysymyksessä Koston Miekka, siis vähintään tappoose. Siinä sitä ollaan: jos Raamatun sanotaan olevan Jumalan Sanaa, joudutaan viidakoon, josta ei ole ulospääsyä.

Vapaa-ajattelulla riittää töitä vielä pitkäksi aikaa.

Reijo Linkoaho

linkoaho@tuubi1.net

KERRO LAPSESI NIMIJUHLASTA

Olen opiskelija Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitokselta ja teen pro gradu -tutkielmaani siviilimenantotilaisuuksista. Et sin perheitä, joissa on vietetty nimenantotilaisuutta kirkkoonkuulumattomuuden tai muiden syiden vuoksi.

Kirjoita vapaamuotoisesti nimijuhlasthanne, mutta kerro ainakin seuraavista asioista: syy nimenantotilaisuuden viettoon; tilaisuuden kulku ja osallistujat; minkäläistä ohjelmaa ja rekvisiittaa tilaisuus sisälsi; mitä tilaisuus merkitsi teille/ muille osallistujille; oliko nimenanto tilaisuuden keskeisin tehtävä; halusitteko välittää tilaisuudella joitakin teille tärkeitä arvoja?

Voit kirjoittaa joko nimelläsi tai nimimerkillä. Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä nimiä julkaista. Toivon saavani vastaukset maaliskuun 2005 loppuun mennessä.

Pauliina Savolainen

anpale@utu.fi

liittokokous

Työpaikkailmoitus

Vapaa-ajattelijain liitto hakee tukityöllistettävää liittokokousta edeltäväksi ajaksi ja vähän sen jälkeen liittokokousjärjestelyistä liiton toimistolle koituvan ylimääräisen työmäärän vuoksi. Työtehtäviin kuuluu hakijan edellytysten mukaan mm. liittokokousmateriaalin saattamista painokuntoon, liiton myyntituotteiden valmistusta, arkistomateriaalin järjestelyä, kopiointia ja skannausta sekä toimistoremontin viimeistelyä. ATK-taidot eduksi.

Jos täytät yhdistelmätuen minimiehdot (12 kk työttömänä työnhakijana) ja olen kiinnostunut tekemään työtä järjestössä, ota yhteyttä (GSM 050-365 6808).

Vapaa-ajattelijain liitto ry:n sääntömääräinen liittokokous pidetään Järvenpäässä Hotelli Rivolissa kesäkuun 11-12. päivänä 2005 alkaen lauantaan 11.6. klo 12.00. Kokousvaltakirjojen tarkistus alkaa lauantaan klo 10.00. Sääntöjen 9 §:n mukainen virallinen kokouskutsu edustukseen oikeutetuille jäsenyhdistyksille on lähetetty jäsenkirjeen 2/2005 yhteydessä. Muu liittokokousmateriaali tullaan lähettämään myöhemmin keväällä.

Liiton sääntöjen 13 §:n mukaan liittokokoukselle tehtävät esitykset tulee toimittaa liittohallitukselle viimeistään neljäkymmentäviisi (45) päivää ennen liittokokousta, ellei esitys koske yhdistyslain 23 §:ssä mainittua asiaa, jolloin esitys on toimitettava liittohallitukselle viimeistään seitsemänkymmentäviisi (75) päivää ennen kokousta. Esityksiä voi tehdä jäsenyhdistys, sen yksittäinen jäsen tai liittohallitus. Esitys, jota koskee 45 päivän määräaika, voi tämänkin jälkeen tulla käsiteltäväksi, mikäli liittohallitus puoltaa sitä.

Sääntöjen 11 §:n mukaan kukin jäsenyhdistys on oikeutettu lähettämään liittokokoukseen yhden (1) edustajan kultakin alkavalta sadalta (100) jäseneltään sen mukaisesti, miten jäsenyhdistykset ovat edellisen vuoden marraskuun loppuun mennessä tilittäneet jäsenmaksuja liitolle. 10 §:n mukaan kokoukseen valitut liittoedustajat on ilmoitettava liittohallitukselle vähintään kaksi (2) viikkoa ennen liittokokousta.

Tämänkertaisessa liittokokouksessa on määrä käsitellä sääntöjen 15 §:n mukaisten sääntömääräisten asioiden lisäksi liiton **sääntömuutosesitys**.

Vapaa-ajattelijain liitto – Fritänkarnas förbund ry

Puheenjohtaja

Erkki Hartikainen

Puhelin (09) 2233273, GSM (040) 565 1271

Sähköposti etkirja@dlc.fi

Varapuheenjohtaja

Tauno Lehtonen

GSM (050) 325 0891

Sähköposti taunolehtonen@luukku.com

Pääsihteeri

Juha Kukkonen

GSM (040) 704 7258

Sähköposti juha.kukkonen@saunalahti.fi

Toiminnanjohtaja

Paula Vasama

Neljäs linja 1,

00530 HELSINKI

Puhelin (09) 715 601, fax (09) 715 602

Sähköposti val@vapaa-ajattelijat.fi

Toimisto on avoinna klo 11.00-17.00.

Järjestösihteeri

Janne Vainio

GSM (050) 365 6808

Sähköposti janne.vainio@helsinki.fi

Kotisivu

<http://www.vapaa-ajattelijat.fi>

Pankkiyhteys

Sampo 800014-85180

(Lahjoitus- ja testamenttitili sama)

.AT03

Vapaa-ajattelijain liitto
Neljäs linja 1, 00530 Helsinki

Vapaa-ajattelijain liitto ry

Vapaa-ajattelijain liitto on vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien muodostamien vapaa-ajattelijayhdistysten keskusjärjestö. Se on myös näiden ryhmien etu- oikeusturva- ja kulttuurijärjestö.

Vapaa-ajattelijain aatteellisena tavoitteena on tieteellisen maailmankatsomuksen levittäminen ja tutkiminen.

Yhteiskunnallisena tavoitteena on Suomen molempien valtiokirkkojen erottaminen valtiosta ja niiden julkisoikeudellisen aseman lakkauttaminen.

Liitto edesauttaa ja ylläpitää uskonottoman ja ateistisen kulttuurin kasvuedellytyksiä ja kehitystä.

Erityisesti liitto valvoo uskonnonvapauslain soveltamista sekä vapaa-ajattelijain, ateistien ja humanistien ihmis- ja kansalaisoikeuksien loukkaamattomuutta.

Liitto ajaa sellaisia lainsäädännöllisiä muutoksia, jotka turvaavat uskonottomuuden ja ateismin vapauden sekä näiden katsomusten kaikenpuolisen tasa-arvoisen kohtelun muihin kansalaisiin nähden.

Liitto toimii yhteistyössä samoihin päämääriin pyrkivien koti- ja ulkomaisten järjestöjen kanssa.

(Edellä esitetty on muotoiltu liiton sääntöjen 2 §:stä)

Olen kiinnostunut toiminnastanne

Lähetätkää minulle lisätietoja ☐

Haluan liittyä jäseneksi ☐

Tilaan Vapaa Ajattelija -lehden ☐

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITOIMIPAikka _____

65 c

Vapaa-ajattelijain liitto ry
Neljäs linja 1
00530 HELSINKI